

GOSPODARKA MATERIAŁOWA

PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA GOSPODARCZEGO
DEPARTAMENT BILANSÓW TOWAROWYCH ARTYKUŁÓW PRZEMYSŁOWYCH

SPIS RZECZY:	Str.	Str.
1. Od Redakcji	181	
2. Wacław Bugajski — Znaczenie indeksu w gospodarce materiałowej	182	10. inż. Henryk Błaszowski — Kilka uwag na temat jednolitego ogólnopolskiego indeksu materiałowego . . . . .
3. PN-F-07000	184	11. Stefan Wojno — Do dyskusji na temat ogólnopolskiego indeksu materiałowego . . . . .
4. prof. inż. Michał Skarbiński — Ogólnopolski indeks materiałowy	185	12. Chlorek wapnia w budownictwie . . . . .
5. inż. P. Mosiewicz — Uwagi o budowie ogólnopolskiego spisu materiałów i o sposobach jego opracowania	196	13. Pisma Dep. Bil. Tow. Art. Przem.: W sprawie opracowania bilansów towarowych na r. 1950 . . . . .
6. P. Falkowski — Zagadnienie indeksu materiałowego	198	14. W sprawie podania zapotrzebowań na wyroby hutnicze na cele budownictwa nietypowego w l. 1949-55 . . . . .
7. inż. Franciszek Wyszniński — Opracowanie jednolitego ogólnopolskiego indeksu materiałowego	200	15. W sprawie zamówień na metale żelazne . . . . .
8. inż. Jan Korytkowski — Wady wykazu statystycznego wyrobów	203	16. W sprawie formy składania zamówień na materiały przeznaczone na inwestycje . . . . .
9. Mgr Włodzimierz Smoleński — Uwagi w sprawie indeksu materiałowego artykułów włókienicznych	204	17. W sprawie nadsyłania dodatkowych zapotrzebowań materiałowych . . . . .
		18. W sprawie złożenia zamówień na tarcice . . . . .
		19. Pismo Dep. Koordynacji Planow. Gospodarczego . . . . .
		20. Centrala Złomu — pismo okólne . . . . .

OD REDAKCJI

KOMISJA Opiniodawcza Gospodarki Materiałowej Przemysłu przy opracowywaniu zagadnienia ogólnokrajowego indeksu materiałowego natknęła się na cały szereg problemów, które nie mogły być rozstrzygnięte w sposób definitywny, nie budzący dalszych zastrzeżeń.

Drukowany w niniejszym numerze projekt normy P. K. N. F-07000, który jest wynikiem wspólnej pracy z Podkomisją Nomenklatury K. O. G. M. P., spowodował również cały szereg uwag i zastrzeżeń co do najbardziej prawidłowego rozwiązania zagadnienia.

Z istotnych trudności hamujących przystąpienie do opracowania indeksu pozostają do rozstrzygnięcia następujące zagadnienia:

- 1) Czy indeks winien być oparty o dotychczasowy wykaz G. U. S., czy też należałoby go skorygować, względnie opracować nowy, oparty o inne przesłanki.
- 2) W jakim stopniu indeks winien uwzględniać wachlarz asortymentowy towarów. Czy ma obejmować istotne cechy towaru, czy również takie jak deseń, kolor, itp.
- 3) W jakim stopniu i w jaki sposób należy zachować rezerwę dla materiałów, których produkcja zostanie wszczęta w przyszłości.
- 4) Sposób ułożenia symbolistyki indeksu, czy w/g podziału G. U. S. w odniesieniu do grup i podgrup, przy wprowadzeniu następnych oznaczeń z katalogów central handlowych, względnie inny system, np. mieszany, cyfrowo literowy.
- 5) Jak rozwiązać sprawę ujęcia materiałów nie produkowanych przez przemysł państwowy oraz materiałów sprowadzanych w drodze importu.

Zwołana w dniu 5 września br. konferencja Komisji z przedstawicielami poszczególnych przemysłów dla omówienia sposobu rozwiązania trudności ujawniła cały szereg odmiennych poglądów na powyższe kwestie. Wynik dyskusji nie dał jasnej i zdecydowanej linii do dalszego prowadzenia pracy nad stworzeniem indeksu.

Dla zebrania szerszej opinii poświęcamy zagadnieniu indeksu niniejszy nr Gospodarki Materiałowej, publikując opracowaną normę P. K. N. oraz wypowiedzi na temat systemu opracowania ogólnokrajowego indeksu.

Prosimy wszystkich pracowników służby zaopatrzenia, jak i rzeczoznawców w tej dziedzinie o zabranie głosu w sprawie tak istotnej dla uporządkowania pracy w zaopatrzeniu, gospodarce magazynowej i możliwości stworzenia prawidłowej sprawozdawczości i statystyki.

Zebrana opinia zarówno co do systemu symbolistyki jak i sposobu rozpracowania wątpliwych zagadnień, pozwoli K. O. G. M. P. na opracowanie indeksu rozwiązującego w najbardziej realny sposób potrzeby gospodarki materiałowej.

Uwagi względnie projekty prosimy nadsyłać, w możliwie najkrótszym czasie, do Departamentu Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych P. K. P. G.

Znaczenie indeksu w gospodarce materiałowej

Pojęcie gospodarki materiałowej rozumiane tak, jak chcemy je rozumieć w dzisiejszym naszym ustroju, jest pojęciem bardzo rozległym. Na jego całość składa się szereg pojęć węższych, mających zasadnicze znaczenie dla należytego ujęcia całości, dla wprowadzenia w życie zasad racjonalnej gospodarki materiałowej. Jak nie do pomyślenia jest racjonalna gospodarka materiałowa bez ustalenia we właściwy sposób norm zużycia materiałów, zasad obliczania norm zapasów magazynowych, zasad planowania zaopatrzenia, formy umów między dostawcą i odbiorcą dla zagwarantowania regularnego obiegu towarów i umożliwienia planowania, tak samo nie do pomyślenia jest, aby spełnienie wymienionych postulatów mogło dać właściwe rozwiązanie bez wprowadzenia jednolitego, ogólnopolskiego indeksu materiałowego.

Ogólnopolski indeks materiałowy stanowić musi jeden z fundamentów racjonalnej, planowej gospodarki materiałowej. Musi on dać możliwość porozumiewania się przy pomocy jednego, wspólnego języka wszystkim tym, którzy z zagadnieniami materiałowymi mają do czynienia w tej czy innej postaci: od pracownika dozoru technicznego przez pracownika magazynu, pracownika księgowości materiałowej, zaopatrzeniowca, statystyka w przedsiębiorstwie, pracownika centrali handlowej aż do najwyższych organów ujmujących zbiorczo zasadnicze przejawy życia gospodarczego i czuwających na celowym rozprowadzeniem wyprodukowanych dóbr i kierujących produkcję przemysłu krajowego na właściwe tory.

Potrzeba posługiwania się takim wspólnym językiem znana była powszechnie w każdym większym przedsiębiorstwie kapitalistycznym. Stąd też owa różnorodność odrębnych indeksów, wykazów, kluczy materiałowych stosowanych przez poszczególne koncerny przemysłowe lub duże indywidualne przedsiębiorstwa. W dobie obecnej zagadnienie nabiera innej zupełnie formy. Dziś nie może już być mowy o stosowaniu odrębnych indeksów materiałowych o różnym układzie i różnej symbolistyce nie tylko w poszczególnych przedsiębiorstwach państwowych, ale nawet w poszczególnych przemysłach. Gospodarka planowa stwarza konieczność budowania wszelkich planów, a więc planów produkcji, planów obrotu towarowego, planów zaopatrzenia i wynikających stąd planów bilansów materiałowych z jednoznacznie i dokładnie określonych elementów, jednokowych u producenta, centrali handlowej, konsumenta i organów nadrzędnych w planowaniu i statystyce. Różna tylko będzie, zależnie od potrzeb, dokładność określenia: od szczegółowego oznaczenia asortymentowego w magazynie czy w księgowości materiałowej do grupowego, częściowości grubego bardzo określenia w bilansie materiałowym sporządzanym na szczeblu Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

Tym wszystkim potrzebom musi uczynić zadość ogólnopolski indeks materiałowy. Musi on dać możliwość ujmowania w planach i w sprawozdawczości pewnych zjawisk w każdym dowolnym ugrupowaniu przez proste łączenie, sumowanie szczegółów dla ujęcia ich w wymagane pozycje zbiorcze, zapewniające planom i sprawozdaniom należyta przejrzystość.

Prócz wymienionych wyżej celów, jakim ma służyć indeks materiałowy, prócz tego, że stanowić on ma stałe narzędzie pracy dla magazyniera, księgowego, zaopatrzeniowca, statystyka itd., prócz tego, że ma on zapobiegać nieporozumieniom i szkodom wynikłym z wadliwego dotąd i niejednoznacznego określenia potrzebnego materiału, indeks materiałowy ma do spełnienia bardzo poważną rolę w zakresie normalizacji i standaryzacji materiałów. W wielu przedsiębiorstwach zamawia się dotąd materiały odbiegające swą charakterystyką od tego, co jest masowo produkowane, jedynie na podstawie tradycji, przyzwyczajenia, a nie w oparciu o istotne potrzeby. Nie potrzeba wyjaśniać szczegółowo, ile niepotrzebnych strat i szkód powstaje z tego powodu. Konieczność oparcia się o obowiązujący indeks materiałowy, zwłaszcza jeśli w tym indeksie oznaczone zostaną od razu materiały nie produkowane masowo, które zamawiać można tylko w uzasadnionym przypadku istotnej potrzeby, położy w znacznym stopniu kres obserwowanej obecnie dowolności w oznaczaniu cech charakterystycznych zamawianych materiałów.

Z tego, co powiedziano wyżej o roli i zadaniach indeksu materiałowego, wynikają już pewne zasady dotyczące jego układu i sposobu powiązania z „Wykazem Statystycznym Wyrobów“ wydawanym przez Główny Urząd Statystyczny. Powiązanie to musi być ściśle. Układ indeksu i układ „Wykazu Statystycznego Wyrobów“ wynikać muszą z tej samej zasady, tak aby z elementów zawartych w indeksie w postaci grup, podgrup, zespołów itd. można było utworzyć każdą pozycję „Wykazu Statystycznego Wyrobów“ bez potrzeby sztucznego często i trudnego rozbijania tych grup, podgrup, itd. indeksu. Ta sama zasada logiczna musi kierować układem „Wykazu Statystycznego Wyrobów“ i indeksu materiałowego.

Z tego wynika, że:

- 1) wobec wielu wad i braków obecnie obowiązującego „Wykazu Statystycznego Wyrobów“ należy wykaz ten opracować na nowo, przy czym nie należy się ograniczyć do poprawek i uzupełnień, lecz należy podjąć opracowanie na nowo bez sugerowania się obecnym układem wykazu, w oparciu o ustaloną zasadę logiczną, przyjętą dla układu indeksu materiałowego;

2) opracowanie „Wykazu Statystycznego Wyrobów” i indeksu materiałowego powinno się odbywać równoległe i wzajemnie na siebie oddziaływać, przy zachowaniu z góry ustalonej zasady, aby tym sposobem można było zapewnić, że liczba pomyłek i braków będzie jak najmniejsza.

Taki układ „Wykazu Statystycznego Wyrobów” i indeksu materiałowego usunie wiele obserwowanych obecnie trudności na polu sprawozdawczości i planowania. W szczególności zniknie wtedy bardzo poważna trudność, z której organy nadrzędne nie zdają sobie dostatecznie sprawy, a mianowicie trudność, z jaką mają do czynienia poszczególne przemysły przy opracowaniu planów zaopatrzenia. Przy opracowaniu tych planów zachodzi potrzeba pogodzenia trzech różnych co do układu i stopnia dokładności wykazów:

- 1) Wykazu Statystycznego Wyrobów,
- 2) Wykazu artykułów do rocznego planu zaopatrzenia,
- 3) Indeksu materiałowego obowiązującego w danym przemyśle.

Tylko ci, którzy z tą koniecznością zetknęli się bezpośrednio, mogą powiedzieć, ile setek i tysięcy godzin roboczych zabiera im ta praca w gruncie rzeczy nieproduktywna. Praca ta stanie się zbędna przy zachowaniu odpowiedniej równoległości układu „Wykazu Statystycznego Wyrobów”, indeksu materiałowego i wykazu artykułów do rocznego planu zaopatrzenia.

W sporach wiedzionych na temat zasady logicznej, która kierować ma układem indeksu materiałowego, słyszy się ciągle, że są trzy możliwe zasady:

- 1) podział według surowca użytego do produkcji,
- 2) podział według branż produkcyjnych,
- 3) podział według zastosowania wytworzonego produktu.

Stwierdza się przy tym obiektywnie, że żadna z tych zasad oddzielnie wzięta nie daje właściwego rozwiązania. Jakkolwiek twierdzenie to jest słuszne, to nie należy przeceniać trudności, jakie rysują się w toku tego sporu. Oczywiście, najmniej sensu miałoby, gdyby za podstawę układu indeksu przyjęto zastosowanie (przeznaczenie) materiału, choćby tylko z tej racji, że jeden i ten sam materiał może mieć różne zastosowania w różnych przemysłach, a nawet w jednym przemyśle. Co się tyczy pozostałych dwóch zasad, to jednoczesne zastosowanie ich, niejako przecięcie tych dwóch zasad, jest możliwe. Gdybyśmy przyjęli na przykład, że zasadniczo układ indeksu wytknięty będzie według branż produkcyjnych, a w obrębie tych branż wyroby podzielone będą odpowiednio na wytwory z różnych surowców, to indeks taki zawierałby elementy, z których zależnie od po-

treb stworzyć można dane zarówno w układzie surowcowym, jak i branżowym. Wprowadzenie dalszego podziału, ze względów wyżej podanych, możliwe byłoby tylko w bardzo nielicznych przypadkach i dlatego, jakkolwiek byłoby to pożądane, nie można z tego czynić zasady.

Każdy, kto z zagadnieniem indeksu materiałowego zetknął się bliżej, wie, że jest to praca poważna, która setki fachowców branżowych absorbuje przez wiele miesięcy. Już po wydaniu indeksu ogólnopolskiego upłynie jeszcze pewien czas, potrzebny na wydanie indeksów skróconych na użytek poszczególnych przemysłów. Trzeba, aby wszyscy ci, którzy w praktyce swojej codziennej znają dodatnie strony operowania dobrze opracowanym indeksem i wiedzą o wadach i brakach istniejących obecnie indeksów, wzięli jak najszerszy udział w rozpoczynającej się dyskusji na temat opracowania indeksu, aby swoimi z praktyki wziętymi spostrzeżeniami i uwagami móc wpłynąć na formę opracowania indeksu.

Należy mieć nadzieję, że zarówno ci, w których rękach będzie leżało opracowanie ogólnopolskiego indeksu materiałowego, jak i ci, którzy swoimi uwagami i spostrzeżeniami, swoim udziałem w dyskusji zechcą się przyczynić do większej gruntowności i poprawności opracowania tego indeksu, nie stracą ani na chwilę z oczu żadnego z zasadniczych celów, jakim ten indeks ma służyć, a są nimi:

- 1) zapewnienie łatwej manipulacji towarowej i księgowej przez poprawną i przejrzystą ewidencję materiałów w magazynie i księgowości materiałowej,
- 2) ułatwienie w planowaniu zaopatrzenia i w zamawianiu materiałów przez stworzenie wspólnego języka, wykluczającego nieporozumienia pomiędzy dostawcą i odbiorcą,
- 3) ułatwienie i uproszczenie w zbieraniu danych dla sprawozdawczości, a przez to dla kontroli wykonania planów zarówno produkcji, jak zbytu i zaopatrzenia.

Przy zachowaniu tych warunków można się pokusić o rozwiązanie wprawdzie nie ostateczne, bo rzeczy doskonale nie rodzą się od razu, ale o rozwiązanie na okres przynajmniej dziesięciu lat.

Z góry należy zastrzec, że wszelkie uwagi dotyczące konieczności uzgodnienia indeksu materiałowego z Jednolitym Planem Kont są bez znaczenia, gdyż podział materiałów w Jednolitym Planie Kont ma inną treść dla każdego przemysłu, a często dla każdego przedsiębiorstwa w tym samym przemyśle. Odpowiednio do zmian wprowadzanych stosownie do potrzeb w Jednolitym Planie Kont każdy przemysł we własnym zakresie, a w razie potrzeby dla danego przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw dokona uzgodnienia Jednolitego Planu z indeksem materiałowym przyjętym dla całego obszaru państwa.

Oznaczenia materiałów

Zasady budowy oznaczeń

PN
F-07000
Projekt

Redakcja ostateczna przyjęta na posiedzeniu Komisji w dniu 11. 5. 1949 r.
Termin zgłaszania uwag do Biura PKN, Warszawa, Nowy Świat, do dnia 1 lutego 1950 r.

1. WSTĘP.

- 1.1. **Przedmiot normy.** Przedmiotem normy są zasady budowy oznaczeń wszystkich materiałów będących przedmiotem obrotu gospodarczego w Polsce.
- 1.2. **Zakres stosowania normy.** Norma niniejsza służy do ustalania jednolitego oznaczania materiałów przy sporządzaniu wszelkiego rodzaju wykazów, katalogów i spisów materiałowych, przeznaczonych do użytku jednostek życia gospodarczego, jak: jednostki zaopatrzenia materiałowego, jednostki zbytu, składnice, zakłady wytwórcze, organy planowania i statystyki oraz nadrzędne jednostki administracyjno - gospodarcze kierujące i koordynujące.
- 1.3. **Określenia.**
  - 1.3.1. **Materiał** w rozumieniu niniejszej normy oznacza wszelkie dobro, jak: surowce, zwierzęta, wytwory pochodzenia mineralnego, roślinnego, zwierzęcego, przetwory, wyroby przemysłowe, energia itd.
  - 1.3.2. **Numer statystyczny** oznacza numer według „Systematycznego wykazu statystycznego wyrobów“ opracowanego przez Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne numery statystyczne wprowadzone jako uzupełnienie tego wykazu.

2. ZASADNICZE CECHY OZNACZEŃ.

- 2.1. **Zupełność oznaczeń.** Oznaczenie materiału musi być jednoznaczne, a więc nie wymagające jakichkolwiek dalszych omówień.
- 2.2. **Stość oznaczeń.** Ten sam materiał musi mieć jedno i to samo oznaczenie niezależnie od zastosowania i miejsca wytworzenia.
- 2.3. **Niepowtarzalność oznaczeń.** Tego samego oznaczenia nie wolno nadawać różnym materiałom.
- 2.4. **Jednolitość oznaczeń.** Oznaczenia materiałów powinny być budowane w jednakowy sposób i stanowić logiczną i konsekwentną całość.

3. BUDOWA OZNACZEŃ.

- 3.1. **Człony oznaczenia.** Oznaczenie materiału składa się z dwóch członów, oddzielonych od siebie poziomą kreską.
- 3.2. **Pierwszy człon oznaczenia** odpowiada numerowi statystycznemu danej grupy materiałów.
- 3.3. **Drugi człon oznaczenia.**
  - 3.3.1. **Budowa.** Drugi człon oznaczenia określa jednoznacznie materiał w obrębie grupy materiałów określonej pierwszym członem. Liczba cyfr w drugich członach oznaczenia może być różna.

Drugi człon oznaczenia materiałów katalogowych musi się zaczynać od jednej z cyfr 1 . . . . . 9, materiałów zaś nie katalogowanych, występujących sporadycznie, musi się zaczynać od cyfry zero.

Cyfry drugiego członka oznaczenia nie powinny mieć związku mnemotechnicznego z charakterystyką materiału (na przykład z jego kształtem, wymiarem, materiałem, wykończeniem, barwą, ciężarem lub innymi cechami materiału).

Numeracja drugiego członka może być kolejna lub tabelaryczna.

- 3.3.2. **Numeracja kolejna.** Drugi człon jest kolejnym numerem materiału w obrębie grupy określonej pierwszym członem oznaczenia. Należy zachować odpowiednią ilość wolnych miejsc na przewidywane nowe materiały, które mogą wejść do obrotu gospodarczego do roku 1955. Przy stosowaniu numeracji kolejnej należy dążyć do najmniejszej liczby cyfr, stosując przede wszystkim kolejną numerację materiałów, poczynając od 1.

- 3.3.3. **Numeracja tabelaryczna.** Dla materiałów, których wymiary lub inne cechy są ujmowane w tablice (np. śruby, narzędzia), należy stosować numerację tabelaryczną. W tym przypadku drugi człon oznaczenia składa się z numeru tablicy, numeru kolumny i numeru wiersza. Numery te, pisane jeden za drugim, powinny być rozdzielone poziomymi kreskami. Kolumny i wiersze mają mieć kolejne numeracje w każdej tablicy, rozpoczynające się od liczby jeden. Tablice powinny być ponumerowane kolejno w obrębie grupy, oznaczonej pierwszym członem oznaczenia.

- 3.3.4. **Oznaczenia dodatkowe.** Jeżeli dla jednoznacznego określenia materiału konieczne jest wskazanie dalszych jego cech (np. barwa, wykończenie itd.) według klucza podanego w dodatkowych tablicach katalogu, należy po drugim członie dopisać oznaczenia według tych tablic, w umownej, ustalonej w katalogu kolejności. Składniki są rozdzielone kropkami. Oznaczenia dodatkowe mogą być wprowadzone jedynie w przypadkach bezwzględnej konieczności i muszą każdorazowo uzyskać akceptację organu koordynującego prace nad sporządzeniem katalogów.

Ogólnopolski indeks materiałowy

JEDNOLITA KLASYFIKACJA I SYMBOLISTYKA MATERIAŁÓW.

I. ZNACZENIE, CEL I ZASTOSOWANIE KLASYFIKACJI I SYMBOLISTYKI MATERIAŁÓW.

Pierwszym krokiem na drodze do uporządkowania i usprawnienia jakiegokolwiek gałęzi życia gospodarczego jest zestawienie wykazu występujących w tej gałęzi elementów działalności gospodarczej (materiały, środki produkcji, czynności itd.) oraz ich klasyfikacja. W pracy niniejszej zajmujemy się sprawą materiałów.

Pod słowem „materiał“ rozumieć będziemy wszelkie dobro stanowiące przedmiot obrotu gospodarczego, jak: surowce, wytwory pochodzenia mineralnego, roślinnego, zwierzęcego, wyroby przemysłu, energia itp.

Posługiwanie się przejrzystą, łatwą do zapamiętania i zwięzłą symbolistyką, bezpośrednio wynikającą z przyjętej klasyfikacji, daje następujące korzyści:

- ułatwienie operowania oznaczonymi elementami przy jednoczesnym zmniejszeniu wysiłku umysłowego związanego ze skoncentrowaniem uwagi na przedmiocie (analogia do posługiwania się wzorami chemicznymi);
- oszczędność czasu przy wypisywaniu i odczytywaniu dokumentów oraz ułatwienie przekazywania informacji;
- zmniejszenie prawdopodobieństwa omyłek, niejasności itp.

Załatwienie sprawy klasyfikacji i symbolistyki materiałów nawet na terenie jednego tylko przedsiębiorstwa jest dużym osiągnięciem, pełne korzyści wszakże osiągniemy dopiero przez wprowadzenie jednolitego systemu w całym kraju. Za sprawą tą wiąże się problem ujednostajnienia nomenklatury materiałowej.

Korzyści wynikające z posiadania indeksu opartego na jednolitej klasyfikacji, symbolistyce i nomenklaturze materiałowej są następujące:

- stworzenie wspólnego języka, którym posługiwać się mogą jednostki aparatu gospodarczego, a w szczególności: jednostki zaopatrzenia materiałowego, jednostki zbytu, składnice, zakłady wytwórcze, organy planowania, statystyki oraz nadrzędne jednostki administracyjno-gospodarcze koordynujące całość pracy;
- ułatwienie sporządzania i analizy wszelkiego rodzaju planów i sprawozdań materiałowych, w szczególności wtedy, gdy obejmują one więcej niż jeden zakład wytwórczy;
- ułatwienie manipulacji związanymi z obrotem materiałów zarówno wewnątrz zakładu, jak w obrocie międzyzakładowym oraz — w związku z tym — zmniejszenie możliwości omyłek, skrócenie czasu szkolenia pracow-

ników oraz ułatwienie ścisłego rozgraniczenia zakresu pracy poszczególnych jednostek;

- ułatwienie orientacji co do rodzaju materiału na podstawie budowy jego symbolu.

Sprawa jednolitej klasyfikacji, nomenklatury i symbolistyki materiałowej nabiera szczególnie doniosłego znaczenia w krajach, w których prowadzona jest gospodarka planowa, jak to ma miejsce u nas.

Rozwiązanie zadania polegającego na opracowaniu systemu jednolitego dla całego kraju nie jest bynajmniej rzeczą łatwą. Po bliższym rozpatrzeniu stwierdzimy, że niektóre ze stawianych wymagań są ze sobą sprzeczne. Korzyści wynikające z jednolitości systemu musimy opłacić zmniejszeniem jego elastyczności oraz wydłużeniem symboli materiałowych.

Wymagania, które mogą być z łatwością spełnione przez system klasyfikacji opracowany dla pojedynczego zakładu przemysłowego, przedsiębiorstwa, a nawet dla jednej gałęzi przemysłu, będą trudne do zrealizowania przy systemie jednolitym dla całego życia gospodarczego.

Trudności te nie powinny nas zrażać. Wprowadzenie w życie jednolitej klasyfikacji i symbolistyki materiałowej będzie miało równie doniosłe znaczenie na odcinku gospodarki materiałowej, jak wprowadzenie jednolitego planu kosztów na odcinku księgowości.

Dalszym krokiem na drodze do uporządkowania gospodarki materiałowej będzie opracowanie dla każdego materiału norm odbiorczych, ograniczenie ilości i rodzajów wyrobów oraz ich normalizacja. Wynikające stąd korzyści możemy streścić w następujących punktach.

Korzyści wytwórcy: możliwość daleko idącej specjalizacji, doskonalszy i tańszy proces wytwarzania dzięki posiadaniu lepszych konstrukcji, uproszczenie procesu projektowania, lepsze wykorzystanie urządzeń oraz podniesienie wydajności pracy.

Korzyści sprzedawcy: uproszczenie pracy sprzedawcy, zwiększenie obrotu dzięki możliwości bardziej wszechstronnego zastosowania wyrobu, zmniejszenie zapasów magazynowych i — co za tym idzie — redukcja kapitału zamrożonego w wyrobach, łatwiejsze zaopatrzenie w części zapasowe, łatwiejsze porozumienie się z odbiorcą itd.

Korzyści spożywcy: lepszy i tańszy towar, daleko posunięta wymiennosc części, ułatwienia w nabyciu i odbiorze towaru, łatwość nabycia części zapasowych, skrócenie terminów dostawy itp.

Polski Komitet Normalizacyjny zdając sobie sprawę z kapitalnej doniosłości zagadnienia przystąpił w połowie 1947 roku do opracowania normy, która dałaby podstawę do stworzenia jednolitej dla całego życia gospodarczego klasyfikacji i symbolisty-

ki materiałowej. Największą trudność przy opracowaniu normy stanowiło znalezienie takiego rozwiązania, które by można zastosować we wszystkich bez różnicy gałęziach życia gospodarczego.

W grudniu 1948 roku została podniesiona przez Ministerstwo Przemysłu sprawa stworzenia jednolitego ogólnopolskiego indeksu materiałowego. Opracowanie wytycznych sporządzenia indeksu zostało zlecone Podkomisji Nomenklatury Towarowej pracującej w ramach Komisji Opiniodawczej Gospodarki Materiałowej. Po reorganizacji Ministerstwa Przemysłu nadzór nad pracami Komisji przejęła Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego.

Polski Komitet Normalizacyjny ściśle współpracował z Podkomisją Nomenklatury Towarowej. W wyniku współpracy w połowie maja 1949 roku PKN wydał projekt normy ujmującej zasady podziału i oznaczeń materiałów: PN/F-07000 p. „Oznaczenia materiałów. Zasady budowy oznaczeń”.

W rozdziale IV niniejszej pracy omówiono wytyczne, którymi kierowano się przy układaniu normy.

II. WYMAGANIA STAWIANE JEDNOLITEJ KLASYFIKACJI ORAZ SYMBOLISTYCE MATERIAŁÓW

Jednolita klasyfikacja i symbolistyka materiałowa musi czynić zadość szeregowi wymagań wynikających:

- 1) z ogólnych zasad obowiązujących przy pracach klasyfikacyjnych i budowie symboli (oznaczeń),
- 2) z charakteru zadania.

1. Zasady ogólne.

- a) *Powiązanie klasyfikacji i symbolistyki.* Symbolistyka nie może być tworzona w oderwaniu od klasyfikacji; jest ona oparta na klasyfikacji i z niej wynika.
- b) *Zasada zupełności klasyfikacji i symbolistyki.* System klasyfikacji powinien ujmować zagadnienie w tak ogólny sposób, aby się w nim pomieściły nie tylko materiały używane przez różne gałęzie gospodarki narodowej w obecnej chwili, lecz również te materiały, które mogą być użyte w przyszłości.

Symbol materiału winien go określać w sposób jednoznaczny, a więc nie wymagający dalszych omówień.

- c) *Zasada niepowtarzalności.* Powtórzenie tego samego materiału w różnych działach jest niedopuszczalne, gdyż musiałoby nasunąć wątpliwości, które miejsce jest właściwe dla danego materiału. W następstwie ten sam materiał mógłby figurować pod dwoma różnymi numerami w kartotece materiałowej.
- d) *Zasada stałości symbolów.* Ten sam materiał musi zawsze występować pod jednym i tym samym symbolem niezależnie od zastosowania i miejsca wytworzenia.

- e) *Zasada jednolitości symbolów.* Symbole materiałowe winny być budowane w jednaki sposób i stanowić logiczną i konsekwentną całość.
- f) *Przejrzystość klasyfikacji i symbolistyki.* Klasyfikacja powinna być wykonana w sposób przejrzysty. Pożądane jest, aby symbol charakteryzował przedmiot klasyfikacji.
- g) *Zwiężłość symbolistyki.* Symbole używane są stale i figurują na wielkiej ilości dokumentów (kwity materiałowe, zamówienia, kartoteki materiałowe itd.). W związku z powyższym należy się starać, by symbole były krótkie (o ile możliwości nie więcej niż 7 znaków). W niektórych wypadkach dla skrócenia oznaczeń zmuszeni jesteśmy ponieść pewne ofiary na niekorzyść przejrzystości symbolistyki.

2. Wymagania szczegółowe wynikające z charakteru zadania.

Klasyfikację materiałów możemy oprzeć na trzech różnych kryteriach:

- na przyrodzonych właściwościach (naturze) materiału,
- na jego pochodzeniu,
- na jego zastosowaniu, względnie roli, jaką odgrywa on w procesie wytwórczym.

A. Uwzględnienie właściwości (natury) materiału.

Klasyfikacja biorąca za punkt wyjścia właściwości materiału sięga do jego istotnych cech przyrodzonych, które są niezależne od: miejsca i sposobu wytworzenia, miejsca zużycia, zastosowania itp. Ten system klasyfikacji będzie najwłaściwszy w takich wypadkach, w których mamy do czynienia z dużą liczbą jednostek gospodarczych o różnym charakterze oraz gdy wchodzi wielka ilość rodzajów materiałów, których zastosowanie i rola w procesie produkcji w poszczególnych zakładach są różne.

B. Uwzględnienie pochodzenia materiału (pokrewieństwa branżowego)

jest ważne dla jednostek zaopatrzenia materiałowego. Słabą stroną tego systemu jest niepewność występująca wtedy, gdy ten sam towar może być nabywany z kilku źródeł. Powyższa wada jest w poważnym stopniu wyeliminowana w modelu państwowej gospodarki planowej, w którym określony materiał jest rozprowadzany zasadniczo przez jedną tylko wyspecjalizowaną branżową jednostkę zbytu. W tym wypadku system niniejszy pokrywa się właściwie z systemem klasyfikacji podanym w punkcie A.

Niepewność, o której wspomniano, może u nas wystąpić, między innymi, na odcinku sprzedaży wyrobów przemysłu prywatnego i spółdzielczego, jeżeli produkują one te same materiały, co przemysł państwowy, oraz w odniesieniu do materiałów sprowadzanych z zagranicy, wyrabianych jednocześnie w kraju.

C. Uwzględnienie zastosowania materiału oraz roli, jaką materiał odgrywa w procesie wytwórczym.

Uwzględnienie powyższych cech w symbolistyce materiałowej jest potrzebne dla użytkownika, i to przede wszystkim dla potrzeb wewnętrznych zakładu (podział na „materiały do wytwarzania“, „materiały pomocnicze“ itd.). Zastosowanie materiału znajduje swój wyraz w numerze konta kosztów, na które jest pobierany.

Zastosowanie materiału często decyduje o układzie magazynów fabrycznych. Charakterystyczny w tym wypadku będzie przykład magazynowania uszczeltek. Uszczelki służące do napraw i konserwacji maszyn będą przechowywane razem w jednej składnicy bez względu na to, czy są wykonane z tkaniny, papieru czy też metalu.

Wobec tego, że zastosowanie pewnego materiału oraz rola, jaką odgrywa on w procesie wytwórczym, mogą być różne w rozmaitych zakładach, rozpatrywany system nie może być wzięty za podstawę do opracowania jednolitej klasyfikacji materiałów nie tylko dla całego kraju, ale nawet dla większych zakładów przetwórczych.

Ma to szczególne znaczenie wtedy, gdy wchodzi w rachubę kolejna przeróbka uszlachetniająca tego samego materiału w szeregu oddziałów. Istotnie: materiał stanowiący wyrób dla jednego zakładu (np. blacha dla walcowni) stanowiąc będzie surowiec dla następnego zakładu, przerabiającego ten materiał (np. dla oddziału konstrukcji stalowych).

3. Powiązanie jednolitej klasyfikacji i symbolistyki materiałów z istniejącymi systemami podziału materiałów.

Jednolita klasyfikacja i symbolistyka materiałów winna być powiązana z następującymi istniejącymi systemami podziału materiałów:

- a) „Systematyczny wykaz statystyczny wyrobów“ opracowany przez Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Wobec tego, że Wykaz ten jest powszechnie stosowany w naszym życiu gospodarczym przy sporządzaniu: planów, sprawozdań materiałowych oraz zestawień statystycznych, *winien on być uwzględniony w pierwszym rzędzie przy opracowaniu nowej jednolitej klasyfikacji materiałów.*

Wobec tego, że Wykaz statystyczny nie obejmuje materiałów sprowadzanych z zagranicy nie wyrabianych w kraju oraz szeregu surowców, musi on być odpowiednio uzupełniony.

- b) Istniejące normy wydane przez Polski Komitet Normalizacyjny. Niektóre normy P. N. dotyczą klasyfikacji i symbolistyki materiałów (np. „Klasyfikacja inwentarza narzędziowego“ — Norma PN/N-800); normy powyższe powinny być uwzględnione.
- c) Podział i symbolistyka materiałów przyjęte w katalogach poszczególnych jednostek zbytu.

Podział i symbolistyka materiałów w katalogach powinny być dostosowane do nowego systemu jednolitej klasyfikacji i symbolistyki materiałów.

- d) Jednolity plan kont. Wobec tego, że numer konta wiąże się ściśle z charakterem, w jakim dany materiał występuje w procesie wytwórczym i wskutek tego jest ściśle związany z gałęzią wytwórczości (patrz punkt II 2 C), jednolity plan kont nie może stanowić podstawy jednolitego dla wszystkich gałęzi gospodarki narodowej systemu klasyfikacji i symbolistyki materiałowej.

Można by go natomiast z pożytkiem wziąć za podstawę oznaczenia dodatkowego (przystawka do zasadniczego symbolu materiałowego), indywidualnego dla każdego zakładu, które by były wykorzystane w obrocie wewnątrz zakładu, w dokumentach zaś wychodzących na zewnątrz by były opuszczane. Sprawa oznaczeń dodatkowych stanowi temat oddzielnej pracy i nie będzie tu bliżej rozważana.

4. Wybór systemu symbolistyki (oznaczeń)

1. Zasady symbolistyki. W rozdziale II 1. omówiono zasady ujmujące:

- zupełność oznaczeń,
- niepowtarzalność oznaczeń,
- stałość oznaczeń,
- jednolitość oznaczeń.

2. Systemy symbolistyki.

Możemy zastosować jeden z niżej omówionych systemów oznaczeń:

- a) System alfabetyczny, w którym każdy materiał jest oznaczony kolejną literą lub kombinacją liter.
- b) System cyfrowy, w którym każdy materiał oznaczony jest cyfrą lub kombinacją cyfr. Symbol cyfrowy może być zbudowany na zasadzie numeracji kolejnej lub może być rozdzielony na kilka członów, z których każdemu można nadać pewne znaczenie.
- c) System mnemoniczny, budowany zazwyczaj na podstawie literowej, który ma za zadanie pomóc pamięci przy pisaniu i odczytywaniu symbolu przez powiązanie poszczególnych znaków symbolu z ich znaczeniem.
- d) System mieszany.

Zaletą systemu mnemonicznego jest: logika i łatwość tworzenia symbolów, możliwość rozbudowy symbolu przy pogłębianiu klasyfikacji oraz łatwość pamięciowego odtworzenia znaczenia symbolu.

Poważną wadą natomiast jest:

— ograniczenie ilości znaków dla poszczególnych miejsc do 23 (litery alfabetu wraz z X i V, lecz z wyłączeniem: O, Q, I) oraz

— niepomiarne wydłużenie symbolu przy większej ilości elementów, z jednoczesnym pozostawieniem dużej ilości nie wykorzystanych miejsc.

Systemy oparte na ściślejszej kolejności (literowy lub cyfrowy) dają wprawdzie krótkie symbole, natomiast wobec niepowiązania symbolów z ich zna-

czeniu wymagają stałego posługiwania się skorowidzem; w razie pojawienia się nowych materiałów, wskutek braku luzu nie ma możliwości dopisania ich w odpowiednim miejscu. Dla zaradzenia złu zostawia się zazwyczaj odpowiednią rezerwę wolnych miejsc, bądź też stosuje się oznaczenia grupowe z pozostawieniem odpowiednich luzów.

Jakkolwiek system literowy daje znacznie większe możliwości niż system cyfrowy (23 litery zamiast 10 cyfr), to jednak jego zasadniczą wadą jest niemożność bezpośredniego stosowania go w jednostkach, które używają maszyn rachunkowych (np. systemu kart dziurkowanych). Można wprowadzić zamiast litery przez dwie cyfry przed oddaniem dokumentów na maszynę, powoduje to jednak pewną ilość dodatkowej pracy oraz może wydłużyć zespół symboli do rozmiarów, których formularz nie będzie mógł objąć.

III. PRZEGLĄD ISTNIEJĄCYCH ROZWIĄZAŃ KLASYFIKACJI I SYMBOLISTYKI MATERIAŁÓW.

Klasyfikacja materiałów może być przeprowadzona, zgodnie z treścią rozdziału II 2, biorąc za podstawę:

- A. Właściwości (naturę) materiału.
- B. Pochodzenie materiału.
- C. Zastosowanie materiału.

W ten sposób zgrupujemy i kolejno rozpatrzemy istniejące konkretne rozwiązania, stosowane przez szereg przedsiębiorstw przemysłowych krajowych i zagranicznych.

A. Klasyfikacja według właściwości materiału.

Rozpatrzmy kolejno systemy posługujące się:

- a) symbolami literowymi,
- b) symbolami cyfrowymi.

a. Symbole literowe. Na rysunku 1a przedstawiono schematycznie zasadę magazynowej symbolistyki materiałowej opartej na systemie mnemonicznym (patrz: L. P. Alford i J. R. Bangs „Production Handbook“ str. 1352). W przykładzie pokazanym z prawej strony rysunku podano znaczenie poszczególnych liter.

Budowa symboli jest przejrzysta, oznaczenia są łatwe do zapamiętania, budzi natomiast zastrzeżenia sztuczność doboru liter przy tworzeniu symboli. Ponieważ niektóre litery występują w języku polskim na początku słów bardzo często (np. od liter P i S zaczyna się około 27% całkowitej ilości wyrazów), inne zaś litery nie występują zupełnie (np. Y), a ponadto wobec tego, że w jednej klatce schematu można umieścić tylko jedno oznaczenie materiału (zasada jednoznaczności), jasne się staje, że w pewnych wypadkach zabraknie liter, w innych zaś — zostaną puste klatki. Dobieranie słów-synonimów zaczynających się od mniej obciążonych liter, dawanie liter zastępczych itp. — w znacznym stopniu obniża wartość użytkową systemu.

Rysunek 1 b podaje schematycznie zasadę symbolistyki materiałowej stosowanej przez jedno z

przedsiębiorstw krajowych. Jak widzimy, pierwsze dwa znaki symbolu zbudowano nawiązując do znaczenia wyrazów, trzeci znak dano kolejny.

Przy dalszym rozwinięciu oznaczenia, mającym na celu jednoznaczne określenie przedmiotu stosuje się zazwyczaj kolejne liczby porządkowe.

b. Symbole cyfrowe. W schemacie rys. 2a opracowanym przez autora w r. 1947 dla zakładu przemysłu metalowego cały asortyment materiałów podzielono na 10 działów (kolumny), te zaś na 10 grup (wiersze). Grupa dzieli się w dalszym ciągu na podgrupy (podane w szeregu dalszych tablic), następnie operujemy numerami kolejnymi (3 cyfry) aż do jednoznacznego określenia materiału. Na początku symbolu, w miejscu oznaczonym krzyżykiem, można wprowadzić oznaczenie dodatkowe (przystawka) wskazujące numer magazynu, w którym materiał jest przechowywany.

Analogiczne rozwiązanie spotykamy w literaturze (patrz P. A. Szejn „Materialno-technicznejskie snabżenie maszynostroitelnych zawodow“ str. 34) oraz w szeregu zakładów przemysłowych w Polsce (patrz rys. 2b) i za granicą. W pracy niniejszej nie będziemy omawiali szerzej tych systemów ze względu na brak miejsca.

Odmienne sposoby podziału materiałów pokazany jest w przykładzie podanym na rysunku 2c, opartym na treści radzieckiego podręcznika pt. „Sprawocznik po materialam i oborudowanii kamiennougolnoj promyslennosti“. System opiera się na dwucyfrowym wykazie, całe oznaczenie posiada 5 cyfr.

Krępujące ograniczenie ilości miejsc w jednym członie do dziesięciu cyfr usunięto w przykładzie klasyfikacji stosowanej przez jedną z wielkich fabryk krajowych (rys. 2d) dzięki wprowadzeniu w kolumnach i wierszach oznaczeń dwucyfrowych. Daje to większą swobodę przy klasyfikacji, powoduje jednak wydłużenie symbolu.

Aby nie powiększać bez koniecznej potrzeby ilości znaków, można się niekiedy ograniczyć do oznaczeń dwucyfrowych dla działów zachowując oznaczenia jednocyfrowe dla grup. Przykładem takiego rozwiązania jest klasyfikacja materiałów firmy amerykańskiej Detroit Edison Co. (patrz L. P. Alford i J. R. Bangs „Produktion Handbook“ str. 1355).

B. Klasyfikacja według pochodzenia materiału.

Zalety i wady tego sposobu klasyfikacji omówiono w rozdziale II 2B. Konkretne rozwiązanie opracowane dla całej gałęzi przemysłu widzimy na rysunku 3. Oznaczenia grup są literowe, podgrup dwucyfrowe, końcówkę symbolu stanowi kolejny 3-cyfrowy numer.

C. Klasyfikacja według zastosowania materiału.

Zakres stosowania tego systemu i jego celowość omówiono w rozdziale II 2C. Przykład rozwiązania stosowanego przez pewną grupę przedsiębiorstw w Polsce podaje rysunek 4a. Analogiczne rozwiązanie pewnej wytwórni amerykańskiej przedstawia rysunek 4b. W przykładach tych pierwsze dwie cyfry wskazują grupę kont (według planu kont),

trzecia podaje podgrupę kont, dalsze dwie cyfry wskazują właściwości materiału, końcówka oznaczenia podaje kolejny numer materiału.

Jak widzimy, liczba znaków przy tym systemie oznaczeń jest stosunkowo duża (8—9 znaków zamiast 6—7 znaków występujących przy innych systemach). Staje się to zrozumiałe, gdy zauważymy, że pełny symbol materiału wygląda w ten sposób, jakbyśmy do oznaczenia typu A dopisali z przodu 3 dodatkowe cyfry.

Przy projektowaniu oznaczeń typu C istnieje niebezpieczeństwo kilkakrotnego powtórzenia tego samego materiału z różnymi symbolami w zależności od tego, jakie konto będzie on obciążał. Może to wprowadzić poważne zamieszanie w rachubie materiałowej, która będzie prowadziła ten sam materiał na kilku kartach magazynowych pod różnymi numerami.

IV. ZASADY JEDNOLITEJ SYMBOLISTYKI MATERIAŁÓW.

1. Wytyczne

Po zapoznaniu się z typami istniejących konkretnych systemów klasyfikacji, w oparciu o zasady omówione w rozdziale II, należy sformułować przesłanki stanowiące punkt wyjścia do opracowania nowego jednolitego systemu klasyfikacji.

Stwierdzamy, co następuje:

a. Klasyfikacja, która ma obejmować wszystkie gałęzie gospodarki narodowej, musi być oparta na wykazie materiałowym obejmującym potencjalnie wszystkie materiały używane w kraju obecnie oraz te, które wejdą w przyszłości, np. w okresie planu sześcioletniego, tzn. do końca roku 1955. Zadaniem naszym jest stworzenie takiego wykazu lub dostosowanie do naszych potrzeb jednego z istniejących wykazów.

b) Wobec tego, że projektowany system klasyfikacji, symbolistyki i nomenklatury materiałów ma stworzyć podstawę wspólnego języka, którym posługiwać się mają organy aparatu gospodarczego, należy ustalić:

- 1) jak ma wyglądać dokument stanowiący klucz wzajemnego porozumienia,
- 2) kto jest najbardziej powołany do opracowania go,
- 3) w jaki sposób ma wykonać zadanie.

Odpowiedź na pierwsze z postawionych pytań znajdujemy w rozważaniach przeprowadzonych w rozdziale II. Wykazem, który powinien spełnić żądane warunki jest Wykaz statystyczny wyrobów G. U. S.

Wykaz G. U. S. posiada szereg poważnych usterek i braków często podnoszonych przez fachowców. Stąd powstaje pytanie: czy lepiej jest uzupełnić i poprawić istniejący Wykaz G. U. S., czy też od razu przystąpić do opracowania nowego wykazu.

Wobec tego, że opracowanie nowego wykazu zajmie według obliczeń szacunkowych 1—2 lat wydaje się, że z konieczności będziemy musieli oprzeć się w najbliższym okresie na skorygowanym i uzupełnionym Wykazie G. U. S. zasadniczo w obecnej jego postaci; jednocześnie należy przystąpić możli-

wie szybko do opracowania nowego wykazu podstawowego materiałów, który będzie lepiej spełniał swoje zadanie.

Poprawki i zmiany Wykazu G. U. S. będą szły w następujących kierunkach:

- a) wprowadzenie brakujących materiałów,
- b) przegrupowanie materiałów zaszerogowanych wadliwie i niezgodnie z Polskimi Normami (np. narzędzia),
- c) konieczne przesunięcia wskutek nierównego potraktowania w Wykazie różnych działów: zbyt szerokiego w jednym, a zbyt wąskiego w innym wypadku.

Zarezerwowanie w wykazie G. U. S. zbyt małej ilości numerów dla pewnej grupy wyrobów (jak to ma np. miejsce ze śrubami) spowodowałoby konieczność przeprowadzenia daleko idącej rozbudowy drugiego człona symbolu (patrz niżej) i co za tym idzie — zwiększenia ilości znaków symbolu.

Wprowadzenie zmian powinno mieć miejsce jedynie w porozumieniu z G. U. S. Nad całością prac winien czuwać *centralny organ wyłoniony przez P. K. P. G., G. U. S., zainteresowane Ministerstwa i P. K. N.*

Aby dać odpowiedź na drugie z postawionych pytań, należy jasno zdać sobie sprawę, że rozwiązanie problemu wymaga tak dużego zasobu wiadomości fachowych, gruntownej znajomości przedmiotu w oparciu o pełną dokumentację techniczną, że *zadanie powyższe może być wykonane jedynie przez fachowców pracujących w przemyśle bezpośrednio nad danym zagadnieniem.*

Najwłaściwszą formą dokumentu, który będzie stanowił klucz wzajemnego porozumienia, będzie katalog dla danej gałęzi gospodarki opracowany przez najlepsze siły techniczne danej gałęzi, wydany przez odpowiednią jednostkę zbytu. Numeracja katalogu winna stanowić rozwinięcie numeracji Wykazu G. U. S.

Wynika stąd dwuczłonowość nowej symbolistyki materiałowej: pierwszy człon symbolu będzie stanowił numer Wykazu G. U. S., drugim członem będzie oznaczenie katalogowe.

2. Budowa symboli (oznaczeń)

Budowa symboli materiałowych jest oparta na projekcie Polskiej Normy PN/F-07000 „Oznaczenia materiałów. Zasady budowy oznaczeń”.

Symbol (oznaczenie) materiału składa się z dwóch członów, pisanych jeden za drugim, oddzielonych od siebie poziomą kreską.

a. **Pierwszy człon oznaczenia** odpowiada numerowi statystycznemu danej grupy materiałów.

Norma, jakkolwiek bierze za punkt wyjścia numer statystyczny, to jednak nie jest związana z obecnie stosowanym przez G. U. S. systemem numeracji i w związku z tym — zachowa swą ważność przy ewentualnych przeróbkach Wykazu statystycznego.

Możliwe jest również wprowadzenie skrótów w numeracji G. U. S., np. przez zastąpienie pierwszych trzech cyfr numeru statystycznego oznacze-

niem literowym (patrz niżej — punkt 3). Jest to możliwe do zrealizowania, jeżeli weźmie się pod uwagę, że w zakresie pierwszych trzech cyfr numeru statystycznego (999 możliwości) występuje niespełna trzydzieści kombinacji cyfrowych. *Wskazuje to jednocześnie na możliwość ograniczenia numerów statystycznych w nowo opracowanym Wykazie podstawowym materiałów do pięciu cyfr.*

Stosowanie skrótów będzie miało zastosowanie przede wszystkim w obrocie wewnętrznym.

b. Drugi człon oznaczenia określa materiał w obrębie grupy materiałów określonej pierwszym członem. W myśl postulatów wyrażonego w rozdziale IV 1. ma on być zgodny z symbolem materiału podanym w katalogu lub wykazie opracowanym przez odpowiednią jednostkę zbytu. Drugi człon oznaczenia powinien określać materiał w sposób jednoznaczny.

Ilość cyfr drugiego członka oznaczenia nie jest ograniczona i może być zmienna zależnie od potrzeby. Zachowanie stałej liczby znaków symbolu nie da się utrzymać w naszym wypadku z niżej podanych powodów.

Drugi człon symbolu składa się zazwyczaj z dwu lub trzech znaków, istnieje wszakże szereg artykułów (np. śruby, łożyska kulkowe, narzędzia, wyroby odzieżowe), posiadających bardzo wielką ilość: odmian, gatunków i wymiarów i w związku z tym wymagających poważnej rozbudowy oznaczeń. Jeżelibyśmy chcieli utrzymać dla wszystkich materiałów jednakową liczbę znaków, byłibyśmy zmuszeni do niepotrzebnego i szkodliwego wydłużania oznaczeń wielkiej liczby materiałów celem dopasowania do najdłuższego oznaczenia, które może wystąpić.

Drugi człon oznaczenia materiałów katalogowych musi się zaczynać od jednej z cyfr: 1 . . . . . 9. Oznaczenie materiałów występujących sporadycznie i w związku z tym nie katalogowanych, lecz ujętych w wykazach sporządzonych przez odpowiednią jednostkę zbytu lub przedsiębiorstwo prowadzące handel z zagranicą, musi zaczynać się od cyfry zero. Jak widzimy, *materiały nie stanowiące przedmiotu stałego obrotu są ujęte w oddzielnej grupie.* Z chwila, gdy któryś z tych materiałów wychodzi z użytku, zostaje skreślony z wykazu. Wolne miejsce wykazu będzie mogło być zajęte na inny materiał.

Numeracja drugiego członka może być kolejna lub tabelaryczna (patrz rysunek 5).

Przy numeracji kolejnej drugi człon jest kolejnym numerem materiału w obrębie grupy określonej pierwszym członem oznaczenia. Należy przy tym zachować w grupie odpowiednią ilość wolnych miejsc na przewidywane nowe materiały, które mogą wejść do obrotu gospodarczego np. w okresie planu sześcioletniego. Przy stosowaniu numeracji kolejnej należy dążyć do najmniejszej liczby cyfr, stosując przede wszystkim kolejną numerację materiałów poczynając od 1.

Numerację tabelaryczną należy stosować do materiałów, których wymiary lub inne cechy są umiowane w tablice (np. śruby, narzędzia). W tym wypadku drugi człon oznaczenia składa się z nume-

ru tablicy, numeru kolumny i numeru wiersza. Numery te, pisane jeden za drugim, powinny być rozdzielone poziomymi kreskami. Kolumny i wiersze mają mieć kolejne numeracje w każdej tablicy, rozpoczynające się od liczby jeden. Tablice powinny być ponumerowane kolejno w obrębie grupy oznaczonej pierwszym członem oznaczenia.

c. Oznaczenia dodatkowe. W niektórych wypadkach wyrób określony w katalogu nazwą i numerem obejmuje cały szereg odmian i wymiarów, może być wykonany w różnych barwach, z różnych materiałów i może być w odmienny sposób wykończony (przemysł odzieżowy).

Jeżeli dla jednoznacznego określenia materiału konieczne jest wskazanie dalszych jego cech, jak: barwa, wykończenie itp., katalog musi zawierać klucz oznaczeń tych cech, ujęty w postaci dodatkowych tablic.

W tym wypadku po symbolu katalogowym należy dopisać wyżej podane oznaczenia w umownej, ustalonej w katalogu kolejności. Składniki są rozdzielone kropkami (patrz niżej: przykłady oznaczenia materiałów).

Oznaczenia dodatkowe mogą być wprowadzane jedynie w wypadkach bezwzględnej konieczności i muszą każdorazowo uzyskać akceptację organu koordynującego prace nad sporządzeniem katalogów.

Wprowadzenie nowych materiałów do katalogów może mieć miejsce dopiero po uzgodnieniu i zaszeregowaniu materiału przez organ koordynujący; uzupełnienia katalogów muszą być podane do wiadomości wszystkim zainteresowanym instytucjom.

Materiały występujące sporadycznie i nie katalogowane mogą być wprowadzane do wykazów i skreślane przez odpowiednią jednostkę zbytu w własnym zakresie.

3. Przykłady oznaczania materiałów.

Niżej podane przykłady mają na celu przedstawienie sposobu tworzenia oznaczeń materiałów.

Przykład 1.

Opony o wymiarze 600×16 do samochodu osobowego.	
Nr statystyczny	081803
Nr katalogowy (<i>kolejna numeracja katalogu</i>)	2
Pełne oznaczenie	081803-2
Skrócone oznaczenie	W 803-2

Przykład 2.

Spawarka elektryczna typu K.	
Nr statystyczny	051321
Nr katalogowy (<i>kolejna numeracja katalogu</i>)	4
Pełne oznaczenie	051321-4
Skrócone oznaczenie	G 231-4

Przykład 3.

Wkręt stalowy z łbem walcowym płaskim, średnicy 5 mm, toczony z pręta, z gwintem nacinanym, kadmowany.

Nr statystyczny 040432
 Nr katalogowy (*tabelaryczny układ katalogu*)
 tablica 7
 kolumna 3
 wiersz 5
 Pełne oznaczenie 040432-7-3-5
 Skrócone oznaczenie D 432-7-3-5

4. Budowa katalogów materiałów.

Rola, jaką mają odegrać katalogi, narzuca szereg postulatów, które muszą być spełnione przy ich opracowaniu.

Przykład 4.

Tkanina bawełniana ubraniowa męska.
 Nr statystyczny 090102
 Nr katalogowy (*kolejna numeracja katalogu*) 87
 Dodatkowe oznaczenie barwy według klucza podanego w osobnej tablicy 8
 Pełne oznaczenie 090102-87.8
 Skrócone oznaczenie X 102-87.8

Na rysunku 5 przedstawiono sposób tworzenia oznaczeń materiałów według normy PN/F-07000 na zasadzie numeracji kolejnej (rys. 5a) oraz numeracji tabelarycznej (rys. 5b).

Tablica zamiany pierwszych trzech cyfr numeru statystycznego na oznaczenia skrócone (Przykład).

Pierwsze trzy cyfry numeru statystycznego	Oznaczenie skrócone	Rodzaj materiału wg Wykazu statyst. 1947
010	A	Mat. górnicze
020	B	Mat. mineralne
030	C	Mat. hutnicze
040	D	Mat. metalowe
041	E	Mat. metalowe
042	F	Mat. metalowe
051	G	Mat. elektrotechn.
052	H	" "
053	K	" "
054	L	" "
055	M	" "
056	N	" "
057	P	" "
058	R	" "
060	S	Mat. precyzyjne i optyczne
070	T	Paliwa
080	U	Mat. chemiczne
081	W	" "
082	V	" "
090	X	Mat. włókiennicze
091	Y	" "
100	Z	Mat. papiernicze
110	AA	
120	BA	Mat. skórzane
130	CA	Mat. drzewne
140	DA	Instrumenty muzyczne
150	EA	Wyroby rolne i spożywcze
151	FA	
160	GA	Odzież
170	HA	
180	KA	
190	LA	
200	MA	Energia elektr.

- Materiały podane w katalogach winny być uszeregowane i oznaczone zgodnie z zasadami podanymi w rozdziale IV 2. W związku z powyższym należy zachować oznaczenia i nomenklaturę Wykazu statystycznego wyrobów. Numer statystyczny ma być numerem prowadzącym.
- Katalog winien jednoznacznie określać każdy zawarty w nim materiał. W związku z tym w katalogu powinny być wyszczególnione i ponumerowane cechy lub wymiary odróżniające jeden materiał od drugiego (w tekście lub wyjątkowo w dodatkowych tablicach — patrz IV 2c).
- Katalog powinien zawierać poza oznaczeniem i nazwą materiału następujące dane, uszeregowane kolejno:
  - numer normy odbiorczej opracowanej przez Polski Komitet Normalizacyjny lub, w braku takowych, numer tymczasowej wewnętrznej normy danej gałęzi przemysłu,
  - charakterystykę materiału, jak: typ, rodzaj, klasę jakości (drewno), wymiar, numer rysunku katalogowego, znak towarowy wyrobu itp.
- Ponadto katalog może zawierać w razie potrzeby następujące dane:
  - wytwórca,
  - rodzaj opakowania,
  - cena,
  - uwagi.
- Pożądaną jest, aby treść poszczególnych stron katalogu stanowiła całość. Znamionowy numer katalogowy winien być umieszczony na górnej części strony. Pozwoli to przy składaniu indeksów materiałowych dla poszczególnych gałęzi gospodarki na wybieranie oddzielnych kart i składanie ich w potrzebne komplety.
- W pewnych wypadkach mogą powstać wątpliwości, która jednostka zbytu ma umieścić materiał w swym katalogu. Wydaje się słuszne przyjęcie następujących zasad:

Materiał winien być umieszczony w katalogu tej jednostki zbytu, która otrzymuje go bezpośrednio od wytwórcy. Jednostki zbytu, które mają za zadanie rozprowadzenie towaru w dół, korzystają z powyższego katalogu.

Materiały wytwarzane przez drobny przemysł prywatny, jeżeli nie figurują w katalogach odpowiednich branżowych jednostek zbytu, winny być umieszczone w katalogach sporządzonych przez jednostkę koordynującą izb przemysłowo-handlowych.

Materiały sprowadzane z zagranicy, jeżeli nie figurują w katalogach odpowiednich branżowych jednostek zbytu, winny być umieszczone w katalogach lub wykazach sporządzonych przez odpowiednie przedsiębiorstwa importowe.

Klasyfikacja i symbolistyka materiałów

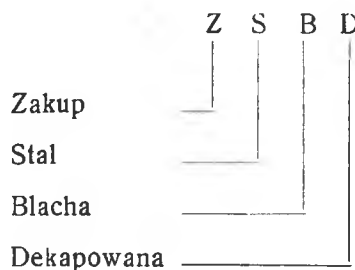
Podział wg właściwości materiałów

Symbole literowe

Dział Z. Materiały z zakupu								
		A	B	C		X	Y	Z
A								
B	Brąz Mosiądz							
S	Stal		Blachy					
Z								

Rys. 1 a. Przykład oznaczenia:

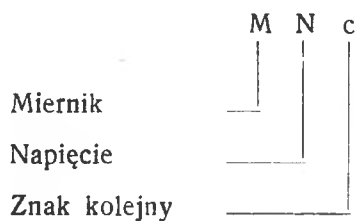
Blacha stalowa dekapowana pochodząca z zakupu

Dział M.		Mierniki				
	A	B	M Mierniki Mocy	N Mierniki Napięcia	P	Z
a			Watomierze prądu st.	Miliwoltomierze na nap. stałe		
b			Watomierze prądu zm.	Miliwoltomierze na nap. zm.		
c			Watomierze prądust. i zm.	Miliwoltomierze na nap. st. i zm.		
d			Watomierze różne	Miliwoltomierze różne		
y						
z						

Rys. 1 b. Przykład oznaczenia:

Miliwoltomierze na napięcie stałe i zmienne.

2 znaki mnemon.
3-ci znak kolejny

Klasyfikacja i symbolistyka materiałów

Podział wg właściwości materiałów

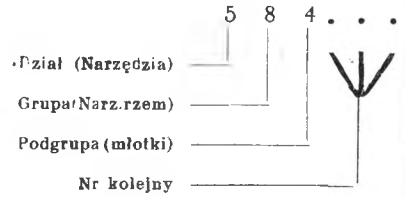
SYMBOLE CYFROWE

Schemat klasyfikacji materiałów dla przem. metal.

Dz. Gr.	0 Wyroby hutn. żelaznego	1 Met. nieżel. drewno.....	2 Handlowe Elem. masz.	5 Narzędzia i przyrządy
0	St. pręt. pełna St. resorowa			Narz. do skraw- metali norm.
1				
7	Wyroby kute.....			Narz. i pomoce do obr. drewna
8	Odlewy			Narz. i pomoce rzemieślnicze
9	Kęsy, rygle			

Rys. 2a. Przykład oznaczenia:

MŁOTEK

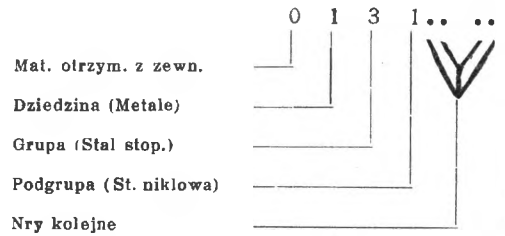
01. Materiały otrzymywane z zewn. zakładu. Metale

	1 Stal węglowa posp. jakości	2 Stal węglowa okreś. jakości	3 Stalstopowa	4 Fabryk. metal.	5 Odlewy żel., stal.
0					
1			Stal niklowa		
2			Stal chromowa		
3			Stal wolfram.		

Rys. 2b. Przykład oznaczenia:

STAL NIKLOWA

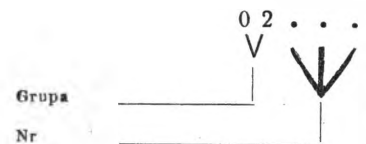
(otrzymana z zewn. zakładu)

Wykaz grup

00	Żeliwo i ferrostopy
01	Rygle i szyny
02	Stal walcowana
03	Stal

Rys. 2c. Przykład oznaczenia:

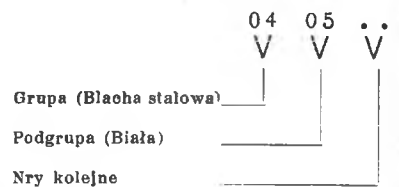

Podział materiałów na grupy i podgrupy

Mg	Podgrupa		00	01	02	03	04	05	06	07	08	0
	Grupa											
01	Stal konstr.	Różne										
02	Stal profilowa	"										
03	Taśma stalowa	"										
04	Blacha stalowa	"	Zwyk.	Ciągn.	Ocynek	Dekap.	Biała	Spec.	Kotł.			
05	Druty											
06	Rury											

Rys. 2d. Przykład oznaczenia:

Blacha stalowa biała

M. Skarbiński

Klasyfikacja i symbolistyka materiałów

Podział wg pochodzenia oraz zastos. materiałów

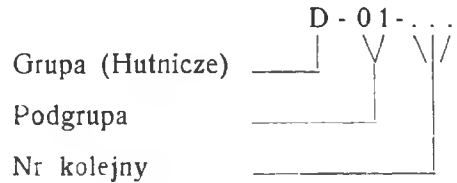
Schemat klasyfikacji materiałów dla przemysłu

Podgrupa		01	02	03	04	05	06	07	08
Grupa	Podgrupa								
A	Górnictwo i koks.								
B	Miner. wydob.								
C	Miner. przetw.								
D	Hutnicze								
E	Metal. przetw.								
F									

Rys. 3.

Podział wg pochodzenia System oznaczania mieszany

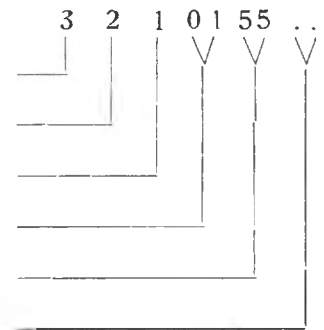
Przykład oznaczenia:
Żelazo płaskie 14 × 24

Rys. 4 a. Podział wg zastosowania
Oznaczenia cyfrowe

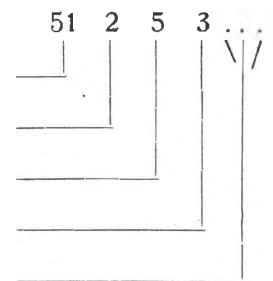
Klasa kont wg J. P. K. (Materiały. towary)
Grupa kont wg J.P.K. (Mat. techn. i ruchu)
Podgrupa kont (Mat. do konserw. i naprawy)
Materiały drzewne
Sklejki sucho klejone
Wymiar, Nr

Przykład oznaczenia:
Sklejka sucho klejona

Rys. 4 b. Przykład oznaczenia:
Odlew cynkowy
wtryskowy

Grupa kont (Materiały do wytwarzania)
Podgrupa kont (Części surowe kupne)
Rodzaj materiału (cynk)
Postać materiału (odlew wtryskowy)
Nr kolejny

M. Skarbiński

SPOSÓB OZNACZANIA MATERIAŁU według PN/F-07000.

NUMERACJA KOLEJNA

Wykaz statystyczny

Nr stat.	Nazwa mater.
081803	Opony samoch.

Katalog materiałów

				081803
Nr kat.	Nazwa mater.	Nr normy	Charakt. mater.	Uwagi
1				
2	Op. 600 × 16			
3				
4				
5				
6				
7				
8				

Rys. 5 a.

Przykład
oznaczenia:
081803—2

NUMERACJA TABELARYCZNA

Wykaz statystyczny

Nr stat.	Nazwa mater.
040432	Wkręt do metalu

Katalog materiałów

Nazwa mat.								040432—7
Nr normy								
Charakt. mat.								
	1	2	3	4	5	7	8	
1								
2								
3								
4								
5			□					
6								
7								

Rys. 5 b.

Przykład
oznaczenia:
040432-7-3-5

M. Skarbiński

Uwagi o budowie ogólnopolskiego spisu materiałów i o sposobach jego opracowania

WSTĘP

Zagadnienie stworzenia ogólnopolskiego spisu materiałów zawiera kilka zagadnień cząstkowych, pasjonujących wszystkie komisje, obradujące nad tym tematem: stosunek do istniejącego „Wykazu statystycznego wyrobów” GUS, zasady podziału materiałów, budowa oznaczeń, sposób i termin opracowania spisu.

W celu znalezienia wyjścia z impasu, w którym obecnie znajduje się omawiana sprawa, wydaje mi się celowe ustalenie pewnej liczby tez, które umożliwią następnie opracowanie i wydanie odpowiednich rozporządzeń wykonawczych, dotyczących opracowania zarówno ogólnopolskiego spisu materiałów, jak i spisów materiałów na potrzeby poszczególnych przemysłów i przedsiębiorstw.

1. WYMAGANIA OGÓLNE

1.1. **Zgodność z „Wykazem” GUS.** Spis materiałów musi być zgodny z podziałem „Wykazu statystycznego wyrobów” GUS, to znaczy, że oznaczenia grup materiałów powinny być identyczne z oznaczeniami GUS, a oznaczenia samych materiałów powinny składać się z oznaczenia grupy według GUS, oraz z dodatkowego oznaczenia, ściśle określającego materiał w danej grupie.

1.2. **Stosunek klasyfikacji materiałów do klasyfikacji zakładów przemysłowych.** Klasyfikacja materiałów powinna być, w miarę możliwości, niezależna od klasyfikacji zakładów wytwórczych, np. wyroby metalowe powinny być w jednej grupie, a nie w „Wyrobach przemysłu hutniczego” i w „Wyrobach przemysłu metalowego”.

1.3. **Klasyfikacja materiałów** powinna być przeprowadzona wg właściwości materiałów, które są cechą stałą, a nie według ich zastosowania, które może być zmienne.

Podział według cech użytkowych stosowany jako ostatni stopień podziału jest dopuszczalny tylko w specjalnych przypadkach gdy dany materiał jest produkowany wyłącznie dla jednego zastosowania.

1.4. **Zespoły wspólne.** Obok grup przeznaczonych na zestawy lub urządzenia powinny być przewidziane również grupy przeznaczone na zespoły wspólne dla różnych grup zestawów (części zamienne do różnych, ale podobnych zestawów).

Obecny „Wykaz” GUS przewiduje np. części zapasowe do określonych zestawów, (p. np. grupy 051009, 051019, 051029, 057109, 057119, 057129 itp.), podczas gdy te zestawy mają wiele w s p ó l n y c h zespołów.

2. BUDOWA OZNACZEŃ

jest omówiona w PN/F-07000.

Oznaczenia materiałów powinny być jednolite, bez względu na pochodzenie materiałów.

3. „WYKAZ STATYSTYCZNY WYROBÓW”

3.1. **Zmiany „Wykazu” GUS.** „Wykaz statystyczny wyrobów”, zależnie od przeznaczonego na to czasu, może być albo poprawiony i uzupełniony, albo gruntownie przerobiony. Poprawienia „Wykazu” można dokonać w ciągu krótkiego czasu, rzędu dwóch miesięcy, natomiast opracowanie nowego „Wykazu” potrwa prawdopodobnie kilkanaście miesięcy.

Czynnikiem decydującym jest pożądaný termin wydania spisu.

Ze względu na ogrom pracy przy układaniu całkowicie nowego „Wykazu” GUS oraz ze względu na to, że wszelkie plany są już wykonane wg klasyfikacji dotychczasowego „Wykazu” GUS — wydaje się wskazać gospodarce materiałową w okresie 1950—1955 r. prowadzić wg obecnego „Wykazu” GUS, po wprowadzeniu niezbędnych poprawek i uzupełnień, a do opracowania całkowicie nowego „Wykazu” GUS przystąpić w 1951 — 1952 r.

Gdyby jednak opracowanie ogólnopolskiego spisu materiałów można było odłożyć na 1951 r., a powszechne wprowadzenie na 1.1.1952 r. to bardziej wskazane byłoby przez 1949, 1950 i 1951 r. posiłkować się obecnymi nazwami i oznaczeniami materiałów, a przez ten czas opracować, wydać i rozpowszechnić spis materiałów, mogący być użytym przez jakieś 10 — 15 lat.

Poniżej są omawiane sposoby przeprowadzenia każdej z obydwóch alternatyw.

3.2. **Poprawki i uzupełnienia „Wykazu” GUS,** w zakresie tych zagadnień, do których PKN jest organizacyjnie przygotowany, powinny być wprowadzone przez PKN, który powinien przydzielić poszczególne działy „Wykazu” GUS swoim wydziałom i komisjom, które byłyby upoważnione przerwać swoje bieżące prace normalizacyjne do czasu skorygowania przydzielonego im działu „Wykazu” GUS.

PKN powinien dostać odpowiednie kredyty na opłacenie referentów, gdyż merytoryczna praca powinna być wykonywana przez rzeczoznawców wybranych przez komisje, oraz na opłacenie posiedzeń komisji zatwierdzających poprawki „Wykazu” GUS, zaproponowane przez referentów.

PKN powinien być upoważniony do zadania delegowania przedstawicieli central zbytu, centralnych zarządów przemysłów, biur konstrukcyjnych, instytutów naukowych itd. i powierzania im płatnych prac zleconych.

Poprawki i uzupełnienia „Wykazu” GUS w zakresie zagadnień nie objętych dotychczas pracami PKN powinny być wprowadzone przez GUS — przy zastosowaniu metody

pracy podobnej do metody proponowanej dla prac w PKN, to znaczy drogą powierzenia prac rzeczoznawcom i zatwierdzania przez komisje z wyłączeniem długotrwałej drogi korespondencyjnej do organizacji przemysłowych.

Prace PKN i GUS powinny być wykonane na ten sam termin.

„Wykaz“ GUS powinien być uzupełniony grupami materiałów, które obecnie są importowane albo w ogóle nie są używane.

3. 3. Opracowanie nowego „Wykazu statystycznego grup materiałów“.

3. 3. 1. Zmiana tytułu.

Zgodnie z PN/F-07000 wyraz „wyrób“ należy zmienić na „materiał“. Charakter „Wykazu“ nakazuje również wprowadzenie pojęcia „grupy materiałów.“ gdyż obecny „Wykaz“ obejmuje grupy wyrobów, a nie same wyroby.

3. 3. 2. Podział materiałów,

jak to zostało już podane w 1. 2, 1. 3 i 1. 4, powinien być rzeczowy — tzn. wg charakteru materiałów, a nie według organizacji przemysłu lub zastosowania materiałów — oraz powinien uwzględniać grupy zespołów wchodzących do różnych zestawów.

3. 3. 3. Oznaczenia grup materiałów

powinny być wykonane według systemu dziesiętnego, z wyłączeniem liter.

Oznaczenia grup mogą składać się z różnej liczby cyfr, zależnie od liczby stopni podziału. Najdłuższe oznaczenie ma zawierać 5 cyfr (zamiast 6 cyfr obecnego podziału GUS).

Przy pracach na maszynach statystycznych, wymagających oznaczeń o stałej liczbie cyfr, mniejszej od 5 — trzeba będzie dopisywać brakujące liczby zer. (np. jeśli energia elektryczna będzie oznaczona grupowym numerem 91 to w kartach maszyn statystycznych trzeba będzie wybijać oznaczenie 91000).

Zmienna liczba cyfr w oznaczeniach ma na celu zaoszczędzenie pracy pisania długich, pięciocyfrowych oznaczeń dla materiałów, dających się określić 2, 3 lub 4 cyframi.

3. 3. 4. Pierwszy stopień podziału

powinien obejmować 100 grup, oznaczonych od 00 do 99. Ze względu na to, iż obecny „Wykaz“ GUS obejmuje tylko 33 różne grupy, różniące się od siebie pierwszymi trzema cyframi, 100 grup oznacza trzykrotne zwiększenie liczby grup pierwszego rzędu w stosunku do obecnego „Wykazu“ GUS.

Pierwszy stopień podziału powinien być dokonany przez stały Komitet Redakcyjny powołany przez PKPG, po konsultacjach GUS i PKN.

Grupy pierwszego rzędu powinny być oznaczone liczbami 10 . . . 99; liczby 00 . . . 09 powinny być pozostawione jako rezerwa na przyszłe, nowe działy.

3. 3. 5. Drugi stopień podziału,

tzn. trzecią cyfrę oznaczeń, powinny zaproponować central-

ne zarządy poszczególnych przemysłów. W tych przypadkach, gdy materiały są wytwarzane przez dwa przemysły lub resorty, np. hutniczy i metalowy, klasyfikacja wyrobów musi być dokonana wspólnie przez zainteresowane przemysły lub resorty.

3. 3. 6. Trzeci i czwarty stopień podziału,

tzn. czwarte i piąte cyfry oznaczeń grup, powinny być ustalone przez dyrekcje branżowe i centrale zbytu z tym, że żadna z pozycji obecnego „Wykazu“ GUS nie może być pominięta.

3. 3. 7. Kryterium dla ostatniego stopnia podziału.

Najbardziej pożądanym jest tak daleko posunięty podział materiałów, aby materiały zawarte w grupie ostatniego rzędu (co nie oznacza bynajmniej, że grupa ta musi mieć oznaczenie pięciocyfrowe) dawały się objąć jedną normą PN. Dla przypomnienia podaje się, że p. 2. 2. projektu normy PN/N-02001 „Normy przedmiotowe“ brzmi:

2. 2. Normy scalone. W zasadzie norma powinna zawierać opracowanie jednego tylko przedmiotu. Norma może dotyczyć kilku przedmiotów, jeżeli nie spowoduje to trudności w stosowaniu normy.

3. 3. 8. Zatwierdzenie podziału materiałów

powinno być dokonane przez PKPG po otrzymaniu z resortów proponowanego podziału materiałów i po zaopiniowaniu projektu przez GUS i PKN.

4. OPRACOWANIE OGÓLNOPOLSKIEGO SPISU MATERIAŁÓW.

4. 1. Termin rozpoczęcia prac

jest zależny od przyjętego sposobu przerobienia „Wykazu“ GUS.

Jeśli „Wykaz“ GUS ma być zasadniczo pozostawiony w obecnej swej postaci (p. 3. 2.), to prace mogą być rozpoczęte już obecnie, a ewentualne zmiany i uzupełnienia „Wykazu“ powinny być uwzględnione przed zatwierdzeniem wykazów poszczególnych grup materiałów.

Jeśli „Wykaz“ GUS ma być gruntownie przerobiony, a numeracja grup wyrobów zasadniczo zmieniona (p. 3. 3.), to prace powinny być rozpoczęte dopiero po zatwierdzeniu i rozesłaniu nowego „Wykazu“ GUS.

4. 2. Skład ogólnopolskiego spisu materiałów.

Spis materiałów ma obejmować wszelkie materiały — w znaczeniu wg p. 1. 3. 1. projektu PN/F-07000. Katalogi branżowe obejmą większość, ale nie całość materiałów, które muszą być ciągle klasyfikowane i rejestrowane przez stały Komitet Redakcyjny spisu.

Pełne oznaczenia dwuczłonowe wg PN/F-07000 powinny być nadawane materiałom, które mogą być produkowane stale. Materiały produkowane jednorazowo powinny być oznaczane tylko numerem grupowym wg GUS i bliżej określane słowami.

- 4.3. **Zawartość katalogów branżowych.** Spisy materiałów produkowanych przez poszczególne gałęzie przemysłów powinny zawierać:
- oznaczenia materiałów, które jednocześnie będą numerami katalogowymi, jednoznaczne charakterystyki materiałów,
  - numery odpowiednich norm lub warunków technicznych,
  - skorowidz alfabetyczny,
  - wykaz poprawek i uzupełnień,
  - wolne porubrykowane strony, przeznaczone na dopisywanie nowych materiałów.

Dokładniejsze ustalenie zawartości i formę katalogów powinien ustalić Komitet Redakcyjny.

- 4.4. **Kartoteki.** Opracowywanie wszelkich spisów materiałowych powinno odbywać się przy pomocy kartotek.

Kartki do kartotek powinny być wykonane wg wzorów ustalonych przez instytucję sprawującą nadzór nad sporządzeniem spisów materiałów.

Kartki do kartotek powinny być porubrykowane i wypełniane tak jak ma być składany w drukarni tekst katalogów, przez co uniknie się przepisywania tekstu kartek (oszczędność czasu, zmniejszenie liczby błędów).

- 4.5. **Wewnętrzne przemysłowe spisy materiałów** stosowanych przez poszczególne gałęzie przemysłów do produkcji i do utrzymania w ruchu zakładów powinny być opracowane po wydaniu ogólnopolskiego spisu materiałów i powinny być całkowicie zgodne co do oznaczeń i nazw z tym spisem.

Wewnętrzne spisy materiałów powinny być opracowane przez centrale zaopatrzenia materiałowego poszczególnych przemysłów.

Pierwsze wydania wewnętrznych przemysłowych spisów materiałów powinny zawierać również dotychczas stosowane oznaczenia.

- 4.6. **Instytucje opracowujące spis.** Poszczególne działy spisu powinny być opracowywane przez wybrane przez Komitet Redakcyjny spisu centrale zbytu. Oznaczenia materiałów powinny być zatwierdzane przez Komitet Redakcyjny, którego kartoteka ma obejmować wszystkie bez wyjątku materiały, a więc i te, które będą wprowadzone po wydrukowaniu katalogów branżowych.

Komitet Redakcyjny musi wypracować sposób nadawania oznaczeń nowym materiałom w ciągu 1 doby po zgłoszeniu materiału, tak jak to jest wprowadzone w biurach konstrukcyjnych przy nadawaniu numerów rysunków.

5. ZAKRES ZASTOSOWANIA OZNACZEŃ I NAZW.

Oznaczenia i nazwy materiałów, umieszczonych w ogólnopolskim spisie materiałów powinny być stosowane we wszelkich dokumentach gospodarki materiałowej i korespondencji między różnymi zakładami i instytucjami handlowymi.

W obiegu wewnętrznym u producenta dotychczasowe oznaczenia własnych fabrykatów i własnych półfabrykatów powinny zostać bez zmian, ale oznaczenia materiałów nabywanych z zewnątrz powinny być identyczne z oznaczeniami ogólnopolskiego spisu materiałów.

W rysunkach konstrukcyjnych oznaczenia ogólnopolskie powinny być wprowadzane jedynie dla materiałów nabywanych przez producenta z zewnątrz zakładu produkującego.

6. ZAKOŃCZENIE.

Ze względu na zamierzone ramy niniejszego artykułu powyżej zostały podane tylko szkieletowo i bez uzasadnień zasadnicze tezy, dotyczące opracowania ogólnopolskiego spisu materiału.

Stworzenie tego spisu jest pracą dużą, ale — jeśli będzie rozłożona na kilkadziesiąt komórek pracujących jednocześnie wg tych samych wytycznych — możliwą do przeprowadzenia w określonym terminie. Ilość grup materiałów, wynosząca obecnie wg GUS około 5000, wzrośnie prawdopodobnie do 7000 lub 8000, a liczba sklasyfikowanych materiałów do kilkuset tysięcy lub miliona. Ze względu na te liczby praca musi odbywać się tylko na drukowanych formularzach i kartkach, podobnie jak ewidencja ludności w miastach, przy zastosowaniu tej samej techniki.

Koszt opracowania i wydrukowania branżowych katalogów (które dadzą spis wszystkich dostępnych materiałów, ich nazwy i oznaczenia) oraz wewnętrznych przemysłowych spisów, umożliwiających łatwe wyszukiwanie materiałów stale stosowanych w określonym przemyśle lub przedsiębiorstwie, będzie wynosił wiele milionów złotych, ale ten duży koszt powinien zamortyzować się w ciągu jednego lub dwóch lat dzięki zwiększeniu tempa życia gospodarczego i oszczędności na czasie wszystkich pracowników, pracujących w gospodarce materiałowej.

PAWEŁ FALKOWSKI

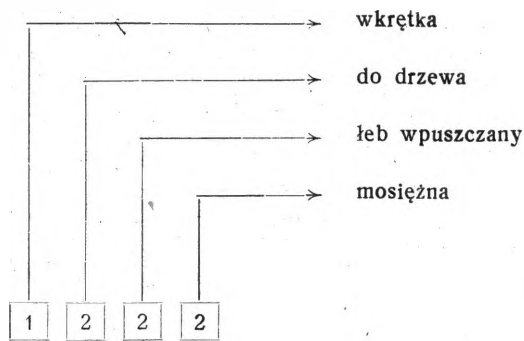
Zagadnienie indeksu materiałowego

Na czele zagadnień związanych z gospodarką planową postawić należy kwestię szybkiej i dokładnej sprawozdawczości i statystyki.

Zagadnienie to istniało również w ustroju kapitalistycznym, lecz wtedy było traktowane indywidualnie w ramach jednego, względnie kilku przedsiębiorstw o zbliżonej do siebie strukturze.

W ustroju socjalistycznym zagadnienie to nabrało szczególnej wagi i zakres jego obejmuje całość kształtu gospodarki państwowej. Dla scalania oraz porównywania wyników podawanych przez poszczególne jednostki, niezbędne jest otrzymywanie materiału sprawozdawczego w postaci jak najdalej ujednoczonej. Poza tym otrzymywane informacje

W ten sposób mamy ustalone, że np. czwarty znak symbolu dla wszystkich wkrętek określa nam tworzywo, z którego są one wykonane.

Pożądane jest, aby podane w przytoczonym przykładzie oznaczenie w czwartej kolumnie zostało utrzymane i dla innych grup materiałów, np. dla prętów, blach, łańcuchów itd.

Tu należy jeszcze zaznaczyć, że właściwe umiejscowienie cech w symbolu posiada również istotne znaczenie dla prawidłowego magazynowania, gdzie materiały jednorodne, względnie o zbliżonych cechach, winny być składowane w jednym miejscu, jak również znajdować się obok siebie w kartotece materiałowej.

Jak już wyżej wspomniałem, nie wszystkie cechy materiału lub wyrobu muszą znaleźć swe odbicie w indeksie ogólnopolskim, gdyż doprowadziłoby to do nadmiernej jego rozbudowy. Indeks ten powinien stanowić wyłącznie ramę, w której uwzględnione byłyby istotne cechy charakteryzujące dany materiał, przy czym symbol umieszczony w indeksie zastępowałby odpowiednie określenie słowne.

Oczywiście symbol taki nie zawsze będzie wystarczający dla potrzeb gospodarki poszczególnych przedsiębiorstw, które będą dążyły do ujęcia w nim jak największej ilości cech wspólnych. Dla zadośćuczynienia temu dążeniu symbol materiałowy może się składać z dwóch członów oddzielonych od siebie ustalonym znakiem, przy czym pierwszy człon odpowiadałby symbolowi indeksu, drugi zaś zbudowany byłby wg odrębnego klucza dostosowanego już do potrzeb danego przedsiębiorstwa.

Powracając do omawianego wyżej przykładu symbol dla wkrętek w pewnym przedsiębiorstwie przyjąłby np. postać następującą:

INŻ. FRANCISZEK WYSZYŃSKI

Opracowanie jednolitego ogólnopolskiego indeksu materiałowego

Każdy z ekonomistów, techników itp. zdaje sobie jasno sprawę z ważności zagadnień i zadań, jakie postawiła sobie Komisja Opiniodawcza Gospodarki Materiałowej Przemysłu, zmierzających do uporządkowania naszej gospodarki materiałowej. Między innymi na czoło wybija się zadanie opracowania jednolitego ogólnopolskiego indeksu materiałowego.

Naszym zdaniem — indeks taki bezwzględnie winien opierać się na „Wykazie statystycznym wy-

1. Wkrętki do metalu z łbem półokrągłym, stalowe, 6×25 mm 1111 A^{3/25}
2. Wkrętki do drzewa z łbem wpuszczanym, mosiężne, 3×15 1222 A^{3/15}
3. Wkrętki do metalu z łbem wpuszczanym, stalowe, 6×25 mm 1121 A^{3/25}.

Przez zastosowanie takiej zasady można będzie uprościć znacznie symbole w przedsiębiorstwie, gdyż zupełnie inna dokładność wymagana będzie dla określenia pewnego materiału przez producenta, inna zaś przez odbiorcę.

Tu znowu jako przykład przytoczyć można by żarówki, przy których dla odbiorcy przyłączonego do sieci o napięciu 120 V obojętne będzie ujęcie w symbolu napięcia, podczas gdy ta cecha będzie istotna dla producenta, wytwarzającego żarówki na różne napięcia.

Podobnie przedstawiać się będzie ta kwestia dla ubrań roboczych, gdzie kolor dla odbiorcy nie odgrywa roli, gdyż nie wpływa on na sposób zastosowania i użytkowania tego ubrania.

Reasumując powyższe, przy opracowywaniu indeksu należałoby, moim zdaniem, zastosować następujący sposób postępowania, przyjmując, że obowiązujący jest system dziesiętny:

1. Ustalenie podziału wszystkich znajdujących się w obrocie materiałów i wyrobów na podstawowe grupy (jako materiał pomocniczy dla klasyfikacji może być przyjęty Wykaz wyrobów GUS).
2. Ustalenie dla każdej grupy kolejności cech w zależności od wymagań stawianych przez planowanie.
3. Ustalenie dla grup posiadających cechy wspólne podziału na dalsze podgrupy oraz umiejscowienie tych cech wspólnych w pewnej ściśle określonej kolumnie symbolu. Ma to na celu ułatwienie maszynowego sortowania informacji przy uwzględnieniu różnych wymagań (np. niezależnie od podziału wyrobów na grupy możemy przeprowadzić dalszy podział na podstawowe tworzywa, z których zostały one wykonane).
4. Ustalenie dla każdej grupy zakresu informacji (tj. ilości znaków), które niezbędne będą dla GUS.
5. Opracowanie wytycznych dla budowy drugiego członu symbolu, które obowiązywałyby poszczególne przedsiębiorstwa.

robów“ GUS. Raczej należy pójść dalej. Taki indeks winien poniekąd stanowić z tym wykazem powiązaną całość.

Aby było możliwe powiązanie całości, należy dotychczasowy „Wykaz statystyczny wyrobów“ poprawić i uzupełnić. Należy go poprawić i uzupełnić jednocześnie, względnie zaraz po sporządzeniu przez poszczególne gałęzie przemysłu dokładnych spisów wyrobów i materiałów, z podziałem dostosowanym do wytycznych GUS.

Tabela możliwości symbolizacji w ujęciu siedmioznakowym

	I. artykuły przemysłu państwowego	II. artykuły importowane	III. artykuły przemysłu nieuspołecznionego	IV. artykuły na razie nie produkowane
Gałąź	01 — 30	31 — 60	61 — 90	01 — 30
Grupa	01 — 99	01 — 99	01 — 99	01 — 99
Dział	A — W bez I, O, V, X, Y, Z	A — W bez I, O, V, X, Y, Z	A — W łącznie z X, Y, Z	X, Y, Z
Rodzaj	01 — 99	01 — 99	01 — 99	01 — 99

a więc:

dla I indeks może wyglądać	1265M31
, II „ „ „	4265M31
, III „ „ „	7265M31
, IV „ „ „	1265X31

Szczegółowa zasada budowy oznaczeń.

Powyższe rozważania dotyczyły ogólnego ujęcia oznaczeń materiałów, będących przedmiotem obrotu gospodarczego w Polsce, ujętych tzw. „Wykazem statystycznym“.

Oznaczenia i nazwy materiałów, umieszczonych w ogólnopolskim spisie materiałów, powinny być stosowane we wszelkich dokumentach gospodarki materiałowej, w korespondencji między różnymi zakładami i instytucjami handlowymi.

Dobrze ustalone spisy materiałów, półfabrykatów i fabrykatów własnych, ujęte w odpowiednio ułożone i oznaczone katalogi, posłużyć mogą rów-

nież jako spis materiałów o ogólnopolskim znaczeniu.

Sądzymy, iż praktycznie może być to wykonalne.

Posiadając spisy produkowanych materiałów możemy ująć je przypuszczalnie w szereg ponumerowanych katalogów. Każdy zaś katalog może być podzielony na stronicie te zaś na poszczególne pozycje (wiersze) poszczególnych materiałów (ewentualnie z różnymi charakterystykami).

Numeracji katalogów większej niż 1 do 9 — nie przewidujemy. Natomiast ilość stronic może być różna, dochodząca nawet do trzech znaków. Ogólnie dąży się do zmniejszenia ilości znaków. W danym wypadku zastosowanie liter spełni w zupełności swoje zadanie i zamiast trzech znaków ograniczy się do dwóch.

Poniższa tabela ujmuje możliwość dwuznakowej numeracji następująco:

0A- 1;	AA-21;	BA-41;	CA-61;	DA-81;	EA-101;	FA-121;	GA-141;	HA-161;	JA-181
0B- 2;	AB-22;	BB-42;	CB-62;	DB-82;	EB-102;	FB-122;	GB-142;	HB-162;	JB-182
0C- 3;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0D- 4;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0E- 5;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0F- 6;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0G- 7;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0H- 8;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0J- 9;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0K-10;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0L-11;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0M-12;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0N-13;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0P-14;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0Q-15;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0R-16;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0S-17;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0T-18;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0U-19;	„	„	„	„	„	„	„	„	„
0V-20;	AW-40;	BW-60;	CW-80;	DW-100;	EW-120;	FW-140;	GW-160;	HW-180;	JW-200 itd.
0W-21;	LA-221;	MA-241;	NA-261;	PA-281;	QA-301;	RA-321;	SA-341;	TA-361;	WA-401
0X-22;	LW-240;	MW-260;	NW-280;	PW-300;	QW-320;	RW-340;	SW-360;	TW-380;	WW-420

to znaczy stronicie katalogów ujęte literowo odpowiadać będą powyżej uwidocznionym cyfrom.

Również ilość pozycji na każdej stronicy katalogu ograniczona zostaje do ilości znaków literowych jak następuje:

A — 1;	F — 6;	L — 11;	R — 16;
B — 2;	G — 7;	M — 12;	S — 17;
C — 3;	H — 8;	N — 13;	T — 18;
D — 4;	J — 9;	P — 14;	U — 19;
E — 5;	K — 10;	Q — 15;	W — 20;

(Liter I, O, V, X, Y, Z nie używamy ze względów wymienionych powyżej)

A więc wiedząc i znając

- NN. katalogu w którym dany materiał figuruje — 3
- znak stronicy na której dany materiał figuruje — LA (str. 221)
- znak pozycji pod którą dany materiał figuruje — N 13

oznaczenie katalogowe przedstawi się następująco:

3LAN

Ale takie oznaczenie mogłoby być jasne tylko dla wewnętrznego użytku. Aby mogło stać się jasne i zastosowalne również dla innych, należy oznaczenie to powiązać także z oznaczeniem ogólnym — statystycznym.

W tym wypadku publikacja „Wykazu“ przez GUS winna być również charakteru ustalonego, tj. dostosowana do oznaczeń stronic i pozycji (wierszy) każdej stronicy w sposób przyjęty powyżej dla katalogów. Czyli że podstawowe stronicy (na których są wyszczególnione numery statystyczne) oznaczone będą przyjętymi symbolami dwuliterowymi (w nawiasach mogą być uwidocznione cyfry odpowiadające), przed każdym zaś szczegółowym numerem statystycznym jako pozycja — oznaczenie symbolami jednoliterowymi.

Biorąc dla przykładu dotychczasowy „Wykaz statystyczny wyrobów“ i oznaczoną powyżej nowym symbolem przetwornicę, a mianowicie:

0501G02

mamy, iż ona znajduje się na str. „BG“ (47) pod poz. „T“ (Nr kolejny od góry 18 w II kol.), czyli skrócone oznaczenie numeru statystycznego będzie

BGT

Zakładając, że poprzednie oznaczenie katalogowe bliżej określało dane charakterystyczne prze-

twornicy, więc kompletne szczegółowe oznaczenie przedstawione zostanie w postaci

BGT3LAN

siedmioznakowego szczegółowego indeksu.

Analizując ostatni symbol widzimy, że pierwsze dwie i trzecia litera są stronicą i pozycją skatalogowanego „Wykazu statystycznego“, następna zaś cyfra przedstawia sobą nr katalogu, gdzie na stronicy oznaczonej idącymi z kolei dwiema literami, a wreszcie pod pozycją oznaczoną ostatnią literą jest wyszczególniona dokładna charakterystyka przedmiotu.

Proponowany sposób wykonania zadania.

1. PKPG powoła komitet ekspertów, który opracuje główne wytyczne ujęcia odpowiedniego materiału tak w skali ogólnopolskiej, jak też i szczegółowej. Komitet ten winien składać się z kilku członków dobrze obeznanych z gospodarką materiałową. Dlatego z kilku, aby nie stał się machiną zbyt ociężała.
2. Komitet ten będzie miał prawo zlecać niektóre zadania do opracowania specjalistom.
3. Komitet będzie miał prawo powoływać na terenach zakładów, instytucji itp. tzw. komisarzy spisowych bezpośrednio odpowiedzialnych przed komitetem.
4. Komitet będzie wydawał zarządzenia, związane ze spisami, poszczególnym instytucjom za pośrednictwem PKPG.

INŻ. JAN KORYTKOWSKI

Wady wykazu statystycznego wyrobów

Obecnie stosowany, a wprowadzony w roku 1947 „Systematyczny wykaz statystyczny wyrobów“ w porównaniu z takimże wykazem stosowanym przed wojną wykazuje lepsze rozpracowanie i ujęcie, lecz posiada jeszcze szereg wad o charakterze raczej niedociągnięć.

Wiadomą jest rzeczą, że każda statystyka powinna się opierać na możliwie trwałych podstawach, gdyż dane coraz innym sposobem zestawiane nie będą dawały prawdziwego obrazu, a tym samym wnioski z nich wyprowadzane dadzą fałszywe naświetlenie. Również wykaz statystyczny wyrobów powinien być podstawą do opracowania szczegółowych indeksów materiałowych (nomenklatur) do użytku różnych jednostek życia gospodarczego, jak zaopatrzenie, zbyt, składnice, zakłady wytwórcze itp. Wychodząc z tych założeń należy się zgodzić na pozostawienie obecnego „Wykazu statystycznego wyrobów“ jako obowiązującego nadal elementu kontroli i planowania gospodarki krajowej, natomiast przeprowadzić w nim szereg poprawek natury porządkowej.

Przechodząc teraz do szczegółów omówię niektóre z nich przykładowo:

Tytuł „Wykaz statystyczny wyrobów dla zakładów przemysłu.....“ jest niesłuszny, gdyż obejmuje on tak samo gotowe wyroby, jak i surowce czy też materiały pomocnicze, poza tym z tego Wykazu statystycznego korzystają w najmniejszym stopniu nie tylko zakłady przemysłu ale również biura sprzedaży oraz centrale handlo-

we tegoż przemysłu. Proponowałbym dać tytuł bardziej ogólny: „Wykaz statystyczny materiałów przemysłu.....“ pozostawiając podział na gałęzie przemysłowe jak dotychczas ze zmianą nazwy „wyrób“ na „materiał“.

Powyższe ma również uzasadnienie w projekcie normy PN z maja 1949 „Oznaczenie ma-

F-07000

teriałów — zasady budowy oznaczeń“.

Następnym niedociągnięciem, wymagającym usunięcia z obecnego „Wykazu statystycznego“, jest zamieszczanie tych samych artykułów w kilku gałęziach przemysłu; np. siarka pomieszczona została pod numerami: 010074, 070065, 080057, 080058, 080060, koks — 070046 i 080750, metanol 070066, 080686. Poza tym często ten sam produkt pod tym samym numerem zamieszczony jest w dwu gałęziach przemysłu, niepotrzebnie tylko zwiększając listę artykułów, jak np. kreda mielona, kreda szlamowana, skałki-szpat polny itp. są zamieszczone w przemyśle mineralnym i chemicznym.

Również spotyka się w tej samej gałęzi przemysłu pod różnymi nazwami te same artykuły, np. kwas cyjanowodorowy nr 080007 oraz cyjanowodor nr 080535 lub pasy napędne nr 081882 oraz pasy przenośnikowe nr 081884, przy czym należy zwrócić uwagę, że w tychże pasach poza ich podziałem funkcjonalnym jest również podany podział rodzajowy, np. pasy klinowe nr 081881 i pa-

sy płaskie 081883, co w rezultacie wprowadza zamęt do właściwego stosowania grup wyrobów, bo przecież tenże sam pas klinowy czy płaski jest jednocześnie pasem napędym. Podobnie żywicę bakelitowe techniczne i lakierowe nr 082011 są jednocześnie żywicami fenolowo-formalinowymi, niepotrzebnie zamieszczonymi oddzielnie pod nr 082012.

Poza tym biorąc przykładowo gałąź przemysłu chemicznego można by było bardziej logicznie pogrupować materiał: np. w „wyrobach nieorganicznych” podgrupę „kwasy nieorganiczne” i „pierwiastki niemetaliczne” należałoby podać w podgrupach odpowiednich związków chemicznych, natomiast podgrupę „pierwiastki metaliczne” oraz podgrupę „stopy i dodatki stopowe” należałoby zamieścić w gałęzi przemysłu hutniczego, gdyż one tam są produkowane i stosowane, ew. sprzedawane, przy czym podgrupę „pierwiastki metaliczne” należy koniecznie uzupełnić materiałami: „platyna”, której jest brak w wykazie. chociaż są

oddzielnie wymienione inne platynowce, jak osm, iryd, pallad.

Również podgrupa „wyroby z węgla” z grupy „wyrobów nieorganicznych” powinna być przeniesiona do grupy „produkty suchej destylacji węgla”.

Podobnych uwag tylko na odcinku Wykazu statystycznego wyrobów przemysłu chemicznego można podać jeszcze więcej, zebranie jednak tych uwag powinno być powierzone specjalnej komisji, która je zbierze, przedyskutuje i odpowiednio uwzględni przy zmianie obecnego „Wykazu”.

Jako zagadnienie generalne należy jeszcze na zakończenie poruszyć opracowanie trybu postępowania przy uzupełnianiu „Wykazu”, gdyż dotychczas poszczególne grupy i podgrupy kończą się pozycjami: „inne wyroby (podać jakie)”, „inne produkty (podać jakie)”, „inne środki (podać jakie)”, jednak nie ma żadnego przepisu, który by umożliwiał wprowadzenie wymienianych materiałów na stałe do „Wykazu statystycznego”.

MGR WŁODZIMIERZ S. SMOLENSKI

Uwagi w sprawie indeksu materiałowego artykułów włókienniczych

W związku z pracami Komisji Opiniodawczej Gospodarki Materiałowej Przemysłu, zmierzającymi do uporządkowania zagadnień gospodarki materiałowej przez opracowanie między innymi ogólnopolskiego indeksu materiałowego, pragnę rzucić kilka uwag na temat indeksu materiałów włókienniczych, ściślej artykułów rozprowadzanych przez Centralę Tekstylną.

Uwagi dotyczyć będą obecnie obowiązującego indeksu i indeksu nowego, którego opracowanie jest konieczne.

Indeks materiałowy, oparty na dotychczas obowiązującym „Wykazie statystycznym wyrobów” Głównego Urzędu Statystycznego, odnośnie do podziału na grupy i podgrupy winien być zmieniony.

Obecny indeks oparty jest o surowiec, z którego artykuły są produkowane — stąd szereg artykułów o tym samym zastosowaniu wymienionych jest wielokrotnie, np. nry 090107, 090125, 090144, 090164, 090184, 090204 i inne. Niezależnie od powyższego pod przytoczonymi wyżej numerami statystycznymi łączone są artykuły zupełnie różne, jak meblowe, do obić, filtracyjne, introligatorskie, dodatki konfekcyjne, plusze, aksamity itp. Nie wiadomo, co należy uważać za dodatki konfekcyjne, do których należą wszelkiego rodzaju podszewki, sztywniki i wielki asortyment artykułów pasmanteryjnych — trudno dodawać metr podszewki do metra taśmy.

W innej np. pozycji, 090102, łączone są tkaniny ubraniowe i paltowe męskie. Charakter obu tych tkanin jest różny — tkaniny paltowe zimowe są dużo cięższe od tkanin paltowych letnich i tkanin ubraniowych. Różnica wagi między tkaninami u-

braniowymi i paltowymi damskimi (nr statyst. 090101) występuje jeszcze bardziej rażąco.

Wydaje się, że przy analizie sprawozdawczości zarówno na odcinku produkcji, jak i zbytu, nie jest obojętne, ile i jakich tkanin wyprodukowano czy też rozprowadzono.

Wielkim brakiem indeksu jest nieuwzględnienie procentu zawartości wełny w artykułach.

Podobnych przykładów można by podać jeszcze wiele — uważam jednak, że przytoczone wystarczą, aby stwierdzić, że obecny indeks materiałowy artykułów włókienniczych ułożony jest źle i tym samym nie może spełniać tej roli, jaką spełniać powinien.

Z kolei przejdę do podania uwag na temat nowego indeksu materiałowego.

Wydaje mi się, że ułożenie nowego indeksu materiałowego w oparciu o przeznaczenie poszczególnych artykułów będzie najbardziej właściwe. Nie znaczy to jednak, aby zagadnienie surowca, z jakiego artykuł jest wyprodukowany, generalnie odrzucać. Jedynie w artykułach pasmanteryjnych, pluszach, dywanach i firankach nie należy — moim zdaniem — kłaść nacisku na podstawowy surowiec. Właściwe ułożenie indeksu w tych grupach towarowych będzie mogło zorientować zainteresowanych, z czego poszczególne artykuły są wyprodukowane.

Dla przykładu podaję ramowy indeks tkanin bawełnianych.

- I. Tkaniny surowe
- II. Tkaniny ubraniowe męskie
  1. Cajgi
  2. Drelichy
  3. Welwety i sztruksy

4. Drapane
  5. Inne
- III. Tkaniny ubraniowe damskie
1. Sukienkowe
    - a) kolorowo tkane
    - b) drukowane
    - c) drapane
    - d) inne
  2. Fartuchowe
- IV. Tkaniny bielizniane
1. Koszule męskie
    - a) kolorowo tkane
    - b) drukowane
    - c) drapane
    - d) inne
  2. Piżamowe
  3. Koszule damskie
  4. Kalesonowe
  5. Gorsetowe
  6. Bielizna stołowa
  7. Ręcznikowe
    - a) pętelkowe
    - b) żakardowe
    - c) inne
  8. Ścierkowe
- V. Tkaniny pościelowe
1. Poszewkowe
  2. Podpinkowe
  3. Prześcieradłowe
    - a) gładkie
    - b) pętelkowe
  4. Wsypowe
  5. Inne
- VI. Tkaniny podszewkowe
1. Podszewki ubraniowe
  2. Podszewki rękawowe
  3. Podszewki kieszeniowe
- VII. Chustki, szale, ścierki
1. Chustki do nosa
  2. Chustki na głowę
  3. Apaszki i szale
  4. Ścierki
- VIII. Koce

Przytoczony wyżej indeks obejmuje jedynie artykuły, będące przedmiotem zbytu Centrali Tekstylnej. Zrozumiałe jest, że zaproponowany przeze mnie indeks musi być uzupełniony pozycją IX — Tkaniny techniczne, których dystrybucję prowadzi Dyrekcja Artykułów i Tkanin Technicznych.

Przy układaniu indeksu opierałem się na:

- a) stosowanych obecnie przez przemysł katalogach technicznych.
- b) znanych mi pracach Głównego Instytutu Włókiennictwa i przede wszystkim
- c) doświadczeniach C.T. w odcinku sprawozdawczości i analizy rynku.

Zdaję sobie sprawę z konieczności dokładnego opracowania indeksu i to nie jednostronnie przez aparat zbytu, ale w porozumieniu z przemysłem oraz z Głównym Instytutem Włókiennictwa, którego Zakład Standaryzacji pracuje obecnie nad nową symbolistyką (momenklaturą) tkanin w oparciu o przeznaczenie i charakter gotowego artykułu.

Indeks materiałowy powinien uwzględniać jedynie zasadniczy asortyment towarowy w ramach danej podgrupy. Tak np. podgrupa: koszulowe męskie winna być rozbita na:

- a) kolorowo tkane (popeliny, zefiry — a więc asortyment szlachetny)
- b) drukowane (popularne tanie koszulówki)
- c) drapane (flanele)
- d) inne.

Rozbicie to jest moim zdaniem konieczne przy analizie sprawozdawczości. Zbieranie danych statystycznych tylko wtedy jest celowe, jeśli zebrany materiał daje możliwość przeprowadzenia analizy zawartych w nim cyfr i wyciągnięcia wniosków. Zdajemy sobie sprawę, że nie jest obojętne, ile globalnie produkuje się czy też rozprawdza tkanin koszulowych męskich, ale ważne jest, ile i jakich. Wzajemny stosunek ilości wyliczonych przeze mnie w proponowanym indeksie asortymentów w tej podgrupie świadczyć będzie o wzroście czy też spadku jakości produkcji, czy też o wzroście czy spadku stopy życiowej konsumenta. Dowodźć może również o zaopatrzeniu surowcowym przemysłu (dla artykułów szlachetnych konieczny jest lepszy gatunkowo surowiec).

Bliższa charakterystyka asortymentów pod względem kolorów, wzorów i deseni nie jest potrzebna — byłoby to zbędnym balastem.

Odnośnie do symbolistyki Głównego Urzędu Statystycznego uważam, że system numeracji liczbowej jest dobry, wskazane jednak byłoby, aby przyszła symbolistyka GUS pokrywała się z symbolistyką przemysłu i zbytu. Wiem, że Zakład Standaryzacji Głównego Instytutu Włókiennictwa pracuje obecnie nad zagadnieniem symbolistyki artykułów włókienniczych i zamierzeniem jego jest, aby czterocyfrowy symbol artykułu wyjaśniał:

- 1) użyteczność artykułu (grupę towarową)
- 2) zastosowanie artykułu (podgrupę towarową)
- 3) rodzaj wykonania (kolorowo tkane, drukowane, drapane itd.)
- 4) charakter oraz gatunek towaru.

Dla oznaczenia branży (bawełna, wełna, len itp.) zamierza Główny Instytut Włókiennictwa zachować oznaczenie literowe — można to jednak zastąpić cyfrą.

W sprawie stosowania symbolistyki winien wypowiedzieć się, moim zdaniem, Główny Urząd Statystyczny po zapoznaniu się z opracowaniami przez Główny Instytut Włókiennictwa materiałami.

Musimy zdać sobie sprawę z różnych potrzeb poszczególnych instytucji, które korzystać będą ze sprawozdawczości — aparat zbytu i producenci zainteresowani będą niewątpliwie materiałem zróżniczkowanym. Dla placówek nadrzędnych wystarczą cyfry bardziej ogólne, tj. cyfry dla podgrup czy grup towarowych bądź też dla całej branży. Wydaje mi się, że przy przyjęciu proponowanego układu będzie istniała możliwość takiego właśnie zestawiania materiałów.

Nie wolno nam zapominać o konieczności zachowania rezerw w indeksie dla artykułów nie będących obecnie w produkcji. Przede wszystkim

liczyć się należy z przystąpieniem do produkcji artykułów ze stielonu. Ponadto aktualna być może produkcja z nowego surowca — asklepiasu. Odnośnie do tego zagadnienia winien wypowiedzieć się Główny Urząd Statystyczny.

Należy zastanowić się jeszcze nad potrzebą stosowania odrębnego symbolu dla artykułów nie produkowanych w kraju, względnie importowanych z zagranicy.

Moim zdaniem w branży włókienniczej nie ma potrzeby stosowania odrębnego symbolu dla artykułów, o jakich mowa wyżej.

Indeks materiałowy winien być tak ułożony, aby obejmował całkowity wachlarz wyrobów. Np. crepe de chine, nie produkowana w kraju, winna znaleźć swe miejsce w podgrupie sukienkowe,

grupy ubraniowe damskie, w dziale tkanin z naturalnego jedwabiu.

Importowane z zagranicy artykuły, a produkowane również w kraju, mogą i powinny być objęte jednym wspólnym symbolem. Uważam, że obojętne jest w sprawozdawczości, czy np. rynek wewnętrzny otrzymał popelinę z produkcji krajowej, czy zagranicznej — ważna jest ilość i rodzaj artykułu. Sprawozdawczość komórek importowych uchwyci cyfry importu, sprawozdawczość przemysłu — dane produkcji krajowej. Aparat zbytu może artykuły te podawać łącznie.

Podając powyższe uwagi podkreślam, że moim zdaniem opracowaniem indeksu materiałowego zająć się winna komisja, złożona z przedstawicieli zainteresowanych instytucji.

INŻ. HENRYK BŁASZKOWSKI

Kilka uwag na temat jednolitego ogólnopolskiego indeksu materiałowego

Stworzenie jednolitego indeksu materiałowego jest konieczne, aby móc uchwycić całość gospodarki materiałowej we wszystkich dziedzinach Państwa. Trzeba mieć umówiony podział materiałów wytwarzanych i zużywanych na pewne działy, grupy, rodzaje itd. dla umożliwienia z jednej strony dalszej szczegółowej specyfikacji każdej zbiorowej nazwy takiego działu czy grupy, a z drugiej strony — łączenia rozdrobnionych na rodzaje, gatunki, wymiary prowadzonych w kartotekach materiałów we właściwe zbiorcze pozycje.

Potrzeba takiego jednolitego indeksu nie jest, zdaje się, przez nikogo negowana. Chodzi jedynie o sposób i zasady podejścia do tego zagadnienia.

Ponieważ dotychczas jedynym jednolitym spisem materiałów jest „Wykaz statystyczny wyrobów“, wydany przez Główny Urząd Statystyczny, więc nic dziwnego, że nasuwa się pytanie, czy może on spełnić funkcje ogólnopolskiego indeksu materiałowego. Próby użycia go do celów gospodarki materiałowej, w szczególności do sporządzania na jego podstawie planów zaopatrzenia oraz bilansów materiałowych, są w ostatnich czasach rozpoczęte, a więc mogą już być miarodajne niektóre doświadczenia o jego zastosowalności i praktyczności do tych celów.

„Wykaz wyrobów“ ułożony jest z punktu widzenia statystyki wytwórczości, czyli ilościowego obliczenia produkcji krajowej. Nie mogą więc w nim mieścić się wszystkie materiały i artykuły zużywane przez konsumentów krajowych, bo ci potrzebują też surowców i materiałów zagranicznych. Poza tym nie jest on w możności pogodzenia interesów statystyki wytwórczości z interesami spóżywców materiałów, których mianownictwo materiałów, służące do celów kontroli zaopatrzenia i gospodarki materiałowej musi być odmienne. Podkłady kolejowe wytwarzają różne przemysły, bo są one drewniane, żelbetowe i stalowe. Konsumentowi wygodniej jest prowadzić wspólną statystykę podkładów, dzieląc je tyl-

ko wg surowca i typów. Śruby są materiałem jednej branży, ale na kolei są one używane i do naprawy taboru, i do nawierzchni kolejowej, i w osprzęcie teletechnicznym, i w częściach sygnalizacji itd.

Jest rzeczą nad wyraz wątpliwą, czy te sprzeczne interesy dałoby się pogodzić w jednym wspólnym indeksie. Raczej byłyby to dwa różne spisy materiałów, ale każdy z nich musiałby być układany z myślą o potrzebach drugiego.

Faktem jest, że Polskie Koleje Państwowe zmuszone są pokonywać olbrzymie trudności przy opracowywaniu zagadnień materiałowych. Kilkadziesiąt tysięcy pozycji materiałów używanych na kolejach ułożone jest od bardzo dawna w „Mianownictwo materiałów“, które obecnie niesłychanie trudno jest stale przerabiać wg potrzeb poszczególnych branż, potrzeb ulegających zresztą ciągłym zmianom i rzadko zgodnych z „Wykazem“ GUS. Koleje mają np. podział żelaza na płaskie, okrągłe, kwadratowe itd. i na gatunki: handlowe i różnych marek. Grupy hutnicze traktują to żelazo razem, ale z podziałem wg wymiarów. Każdy więc numer mianownictwa na kolei trzeba dzielić na trzy części, a każdą z tych części łączyć z częściami innego numeru. Gdyby to była jakaś jedna kartoteka zakładowa, to można by było stać ją w taki czy inny sposób grupować. Ale przecież na kolei to żelazo zapisywane jest w kilku tysiącach miejsc pracy i każda zmiana mianownictwa wymaga poinstruowania wielu tysięcy ludzi mających do czynienia z gospodarką materiałową. Niewątpliwie dałoby się to zrobić i mianownictwo kolejowe mogłoby być przystosowane do wymagań poszczególnych branż przemysłowych. Ale te wymagania musiałby być wreszcie ustalone, a nie ciągle zmieniane.

Symbolistyka nowego indeksu musi być oczywiście odpowiednio obmyślana tak, aby zawsze znak podstawowy (liczba czy litera) rozpadał się na dalsze logiczne podznaki. Jeśli chodzi o mianownictwo kolejowe, to ścisły system dziesiętny

nie da się tu zapewne zastosować. Ponieważ zaś ze względu na maszyny statystyczne pracujące na dziurkowanych kartach używanie liter nie jest wskazane, więc zajdzie konieczność stosowania oznaczeń liczbowych i to wielocyfrowych. Mianownictwo kolejowe polskie ma działy (cyframi rzymskimi), numery (kolejne w każdym dziale od 1 do czterocyfrowych) i podkonta (w każdym numerze od 1), np. XII. 1671/11 — obręcze wagonowe $\odot$ wewnętrznej 885 mm. Koleje niemieckie stosują oznaczenia posiadające od 4 do 13 cyfr, łączonych w człony o 2, 3 i 4 cyfrach, np. 4702.12 albo 576.39.125.29.03. Wydaje się, że byłoby pożądane, aby któryś z członów w mianownictwie konsumenta wskazywał na grupę, w którą dany materiał włączony jest w ogólnopolskim wykazie.

Jest oczywiste, że podział materiałów w indeksie ogólnopolskim nie może być bardziej szczegółowy, niż w mianownictwie konsumenta.

STEFAN WOJNO

Do dyskusji na temat ogólnopolskiego indeksu materiałowego

Rozpatrzmy pokrótce istniejące obecnie 4 indeksy materiałowe:

1. Wykaz GUS obejmuje ca 5.000 pozycji ujętych w 17 grup głównych. Wykaz ten posiada wiele wad i często poddawany jest krytyce zarówno ze względu na niewłaściwe ugrupowanie i nomenklaturę, jak i na stopień rozczłonkowania, nie odpowiadający znaczeniu gospodarczemu, jakie dana grupa reprezentuje. Symbolistyka cyfrowa, pseudodziesiętna. Działy oznaczono cyframi rzymskimi.

2. Wykaz materiałowy do planowania zaopatrzenia nieinwestycyjnego zawiera ca 3200 pozycji. Podział na 33 branże na ogół jest zgodny z podziałem na grupy w wykazie GUS. Niektóre z nich są b. rozbudowane, np. grupa wyrobów metalowych odpowiada 13 branżom szczegółowym. Poza tym istnieją nieliczne powikłania, np. z „górnictwa” przeniesiono węgiel, z „chemii” wzięto węglowodory i po złączeniu z „paliwami płynnymi” — utworzono branżę 31 — „paliwa”. Branże oznaczono cyframi rzymskimi. W branżach numeracja kolejna. Dodatkowe oznaczenia reglamentacji i importu — literami dużymi i małymi.

3. Wykaz artykułów do planowania zaopatrzenia inwestycyjnego zawiera ca 700 pozycji, a ugrupowanie daleko odbiega od obydwu poprzednich. Podzielony jest na dwa działy zasadnicze:

- a) materiałów budowlanych, zawierający w 10 grupach ca 370 pozycji. Symbole: grup nie oznaczono, w grupach numeracja kolejna, reglamentacja oraz masowość oznakowane literami;
- b) maszyn i sprzętu, obejmujący ca 310 pozycji. Symbole: duże litery, cyfry, małe litery.

Z ulgą należy stwierdzić, że nigdzie nie sięgnięto do liter alfabetu greckiego, pozostawiając je matematyce i technice.

Indeks ogólnopolski powinien zawierać nie tylko artykuły wytwarzane w kraju, ale również i importowane. Ostatnie nie powinny być wydzielane w pewne grupy, już choćby z powodu konieczności czynienia ciągłych dopisków w indeksie. Artykuły importowane, tak samo jak i nie produkowane przez przemysł państwowy mogą być w pewien sposób oznaczane, np. przez dodanie na początku numeru cyfry czy litery.

W ten sposób da się w razie potrzeby podzielić te materiały i np. sumować produkcję krajową i import, a poprawki można łatwo przeprowadzać przez proste skreślenie oznaczenia, jeśli np. pewien artykuł zaczęto produkować w kraju. Symbole natomiast zasadnicze wszystkich materiałów, niezależnie od tego czy są krajowe, produkowane przez przemysł państwowy, reglamentowane i importowane, powinny w indeksie tworzyć logiczną nieprzerwaną całość.

4. Katalogi central handlowych opracowane są tak różnorodnie, przy zastosowaniu tak rozmaitych oznaczeń, że trudno je tu charakteryzować.

Opisane wyżej cztery indeksy są tak różne i niepodobne do siebie, jak różne były przyczyny, dla których były opracowane. Potrzeba ogólnopolskiego indeksu materiałowego jest jasna. Jest to sprawa doniosła i pilna. Jednakże nasuwa ona wiele trudności, z których za najważniejsze uważam ustalenie stopnia uwzględnienia asortymentu towarowego, ugrupowania, oznakowania.

Pierwszy problem jest stosunkowo najłatwiejszy do rozwiązania, jeżeli tylko nie będziemy się kierowali stopniem zainteresowania się tą sprawą przez koła branżowe, np. centrale handlowe, natomiast będziemy szukali właściwego kompromisu między rozbudową grup GUS i katalogami central handlowych, kompromisu opartego na hierarchii potrzeb planowania i statystyki.

Natomiast kwestia ugrupowania jest zagadnieniem b. ciężkim. Jeżeli nowy indeks materiałowy ma służyć sprawie planowania i statystyki w działach inwestycji, zaopatrzenia nieinwestycyjnego, produkcji i obrotu towarowego — wydaje się niepodobieństwem opracowanie takiego podziału, który by odpowiadał równie dobrze potrzebom wszystkich czterech działów. Każdy z nich wysuwa inne kryteria, z których wynikają odmienne klasyfikacje.

Obrazowo mówiąc, karty z wypisanymi nazwami artykułów można ugrupować w kartotece w różny sposób, stosując różne klasyfikacje w zależności od potrzeb, ale niemożliwością jest jednocześnie ugrupowanie tych samych elementów wg różnych kryteriów. Posiłkujący się kartoteką ucieka się w takich wypadkach do stosowania oznaczeń zewnętrznych: sygnałów kolorowych, występów, wycięć, kolorów papieru itp. W na-

szym wypadku oznaczeniem dodatkowym może być jedynie dodatkowy symbol.

Rozpatrując sprawę symboli nasuwa mi się parę uwag.

Przed wszystkim należy raz wreszcie wyeliminować cyfry rzymskie, dawno już zarzucone przez praktykę organizacyjną. W symbolach literowych należy unikać liter mogących nasuwać wątpliwości przy ich odczytywaniu, np. G, I, L, O, V, X. Ograniczenie ilości stosowanych liter do 10 jest bardzo ważne ze względu na maszyny do systemu kart perforowanych. W urządzeniach opartych na systemie dziesiętnym, transponowanie 10 różnych liter na cyfry nie przedstawia żadnych trudności; natomiast większa ich ilość powoduje zajęcie 100 miejsc, co przy możliwości zastosowania jedynie 20 liter alfabetu jest nieekonomiczne.

Aczkolwiek nie jestem zwolennikiem normy F-07000, to jednak uważam, że w sprawach o zasięgu ogólnopństwowym lepsze jest zastosowanie każdej normy od najlepszej koncepcji indywidualnej i sądzę, że należy zastosować podane tam oznaczenia. Jeżeli przyjmiemy takie rozwiązanie, to konsekwentnie musimy zgodzić się na zastosowanie takiego podziału w indeksie materiałowym, jaki jest w wykazie GUS. Ale nawiązując do uwag pomieszczonych we wstępie niniejszego, należy przede wszystkim wykaz ten poprawić.

Opracowanie nowego wykazu GUS można włączyć w 6-letni plan pracy tej instytucji z tym, że nowy wykaz ukaże się drukiem na początku 1955 r. i będzie obowiązywał w okresie następnego planu

długofalowego. Natomiast istniejący wykaz można poprawić w najdrastyczniejszych miejscach bez przebudowy zasadniczego szkieletu.

Powróćmy teraz do sprawy ugrupowania artykułów w indeksie dla potrzeb różnych działów planowania i statystyki.

Jeżeli założymy, że podział w wykazie GUS jest zrobiony pod kątem produkcji, to dla innych działów, np. zaopatrzenia nieinwestycyjnego rozwiązanie widzę jedynie przez zastosowanie symboli dodatkowych.

Użycie symbolu dodatkowego nie jest równoznaczne z uzupełnieniem symbolu i w niczym nie obraża normy F-07000, a w szczególności jej punktu 2. Po prostu obok kolumny symboli głównych będzie rubryka symboli dodatkowych, np. dla zaopatrzenia nieinwestycyjnego, podobnie jak rubryka jednostki miary lub ceny.

Symbol taki składałby się z litery oznaczenia dodatkowego: masowości, reglamentacji, importu itp. oraz znaku 3- lub 4-cyfrowego. Znak cyfrowy będzie decydował o kolejności i ugrupowaniu w dokumentacji planowania i statystyki danego działu.

Do indeksu może być dołączony wykaz przejścia z symboli dodatkowych na główne, podobnie jak wykaz GUS ma dołączony skorowidz alfabetyczny.

Na zakończenie muszę podkreślić, że autorytatywna forma niektórych moich wypowiedzi była użyta jedynie dla zwięzłości stylu i nie oznacza, że nie doceniam ogromu, doniosłości i złożoności zagadnienia, dla którego uwagi moje są tylko jednym z wielu reflektorów mających oświetlić tę sprawę.

Chlorek wapnia w budownictwie

W polskim przemyśle budowlanym zachodzą obecnie ogromne zmiany. Zmianie ulegają nie tylko metody pracy, ale również surowce i sprzęt. System trójkowy, zastosowanie prefabrykowanych części i mechanizacja urządzeń przeobrażają zupełnie oblicze naszego budownictwa. Cechą nowych metod pracy jest duże przyspieszenie tempa prowadzonych robót. To wzmoczenie tempa stwarza nowe zagadnienia na polu surowców, materiałów pomocniczych i urządzeń mechanicznych.

Dąży się nie tylko do przyspieszenia tempa prowadzonych robót, ale jednocześnie i do przedłużenia sezonu budowlanego, którego trwanie było jak dotąd ograniczone warunkami klimatycznymi.

Sposobem, który walczy przyczynia się do osiągnięcia tych celów jest stosowanie środków chemicznych, których dodatek przyspiesza procesy wiązania i twardnienia betonów oraz obniża punkt zamarzania zapraw. W naszym przemyśle budowlanym stosowanie dodatków chemicznych odbywa się jedynie sporadycznie i uważane jest przez ogół pracowników branży budowlanej za niebezpieczne nowatorstwo.

A jednak korzyści stosowania dodatków chemicznych są tak znaczne, że warto się z nimi zapoznać. Do najważniejszych należy przyspieszenie procesów wiązania i twardnienia betonów,

co przeciwdziała poważnej bolączce budownictwa betonowego, jaką jest konieczność zachowania dość długiej przerwy dla stwardnienia betonu i uzyskania dostatecznej wytrzymałości konstrukcji. Przerwa ta jest poważnym utrudnieniem w organizacji pracy, a długie okresy pozostawiania betonu w szalowaniu zmniejszają obrót deskowania, zwiększając zużycie drewna, które dziś jest surowcem deficytowym. Obecne tempo odbudowy zmusza zatem do stosowania takich sposobów, które w efekcie umożliwią przyspieszenie procesów budowlanych. Dodatki chemiczne odpowiednio użyte pozwalają również na prowadzenie robót budowlanych w okresie zimowym, skracając, wzgl. likwidując okres sezonowego bezrobocia pracowników budowlanych, co jest poważnym problemem społeczno-gospodarczym.

Środkiem zdobywającym sobie coraz większe uznanie w przemyśle budowlanym ze względu na swą tanią i łatwość użycia jest chlorek wapnia. Jest to produkt masowy odpadający przy wytwarzaniu sody metodą Solvaya. Dotychczasowe zastosowanie chlorku wapnia w chłodnictwie jako środka suszącego jest bardzo nisko w stosunku do ogromnych ilości odpadających przy produkcji sody. Toteż prawie całą ilość wylewano do niedawna na tak zwane „białe morza” przy wytwórniach.

W ZSRR, w Niemczech, w krajach skandynawskich i w Kanadzie stosowanie chlorku wapnia jest powszechne, a specjalne normy techniczne określają sposób jego stosowania (w ZSRR OST. 4100 i OST. 6731). Istnieje bardzo obszerna literatura dotycząca tego przedmiotu, a wśród autorów znajdujemy wiele nazwisk polskich.

Działanie chlorku wapnia polega: a) na przyspieszeniu początku i końca procesu wiązania zaprawy, a tym samym na skróceniu czasu, w którym zaprawa jest najwrażliwsza na działanie mrozu, b) na zwiększeniu ilości ciepła wyzwalanego podczas wiązania zapraw, co w znacznej mierze przeciwdziała wpływowi niskiej temperatury. Podwyższenie ciepła wiązania pochodzi z egzotermicznych reakcji hydratacji związków wchodzących w skład klinkieru, c) na przyspieszeniu osiągnięcia przez beton pożądanej wytrzymałości, dzięki czemu skraca się prawie o połowę okres ochrony betonu przed mrozem i zwiększa prawie dwukrotnie obieg deskowania użytego do szalowania, d) na obniżeniu punktu zamrzania wody zarobowej, przez co uzyskujemy możliwość prowadzenia robót przy niskich temperaturach (do -6°C) bez wpływu na wytrzymałość konstrukcji.

Dawka optymalna wynosi w zależności od temperatury od 1 do 4% (w procentach bezwodnego chlorku wapnia w stosunku do wagi cementu). Dodatek ten skraca czas wiązania około dwukrotnie. Przy pracach prowadzonych w -6°C przy dodatku 4% chlorku wapnia, opadnięcie

temperatury w ciągu następnych 48 g. nawet do -10°C nie jest niebezpieczne. W warunkach tych należy jednak dodatkowo podgrzewać wodę i kruszywo. Dodatek chlorku wapnia zmniejsza wpływ zmarznięcia betonu.

Chlorek wapnia przyspiesza hydratację krzemianów, natomiast opóźnia hydratację glinianów. Z tego powodu nie może być stosowany do cementów glinowych i żuźlowych. Pod nazwą cementów żuźlowych rozumiemy tu mieszaninę żuźlu z wapnem (ciment de laitier), a nie cement wielkopieczowy (Hochofenzement), który reaguje z chlorkiem wapnia jak normalny cement portlandzki. Chlorek wapnia zwiększa plastyczność betonu, dzięki zwiększeniu ilości płynu w betonie na skutek rozpuszczenia się chlorku wapnia w wodzie. Ta właściwość pozwala na zmniejszenie ilości użytej wody. Oszczędność wody przy tej samej konsystencji i wytrzymałości betonu wynosi 3 do 13%. Daje to zmniejszenie rozchodu cementu z 300 na 260 kg/m^3 .

Handlowy chlorek wapnia zawiera 75% CaCl_2 , 24% H_2O i 1% NaCl .

Stosowany może być bądź to w postaci płatków dodawanych do mieszanki kruszywa z cementem, bądź to w postaci roztworu. Gęstość roztworu mierzymy areometrem. Skala przeliczeń: 0'8 Bé = 1%, 1'65 Bé = 2%, 2'25 Bé = 3%, 3'4 Bé = 4%.

O ile nam wiadomo, przy budowie „domu szybkościowego“ w Warszawie stosowano właśnie z dużym powodzeniem chlorek wapnia.

W dniu 8. 9. rb. Departament Bilansów T.A.P. rozesał za nr bi-1-10-101-49 instrukcje w sprawie opracowania bilansów towarowych na r. 1950 do wykonania do wszystkich central handlowych.

PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA GOSPODARCZEGO Departament Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych

Sprawa opracowania bilansów towarowych na rok 1950.

W związku z opracowaniem planów zaopatrzenia i bilansów materiałowych na rok 1950, Departament Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych komunikuje, co następuje:

1. Centrala otrzyma w terminie do dnia 15 października 1949 r.:

- od central zaopatrzenia przemysłu — plany zaopatrzenia produkcji przemysłowej (na podstawie instrukcji PKPG Nr 3 z dnia 29. 4. 1949 r. w sprawie sporządzenia Planu Zaopatrzenia w Przemysle na rok 1950);
- od poszczególnych ministerstw — plany zaopatrzenia na cele nieinwestycyjne (poza objętymi Instrukcją z dnia 29. 4. 1949 r.) oraz zużycia na cele spożycia zbiorowego (na podstawie Instrukcji Dept. Bilansów Towarowych Art. Przemysłowych z dnia 13 czerwca 1949 r.);
- od poszczególnych ministerstw oraz innych inwestorów naczelnych — plany zaopatrzenia na cele inwestycyjne, budowlano-montażowe, w zakresie określonym Instrukcją w sprawie sporządzenia Planu Zaopatrzenia Inwestycji (z dnia 30. 6. 1949 r.);
- od poszczególnych centralnych zarządów przedsiębiorstw budowlano-montażowych — plany zaopatrzenia produkcji budowlano-montażowej, zawierające zużycie na cele inwestycyjne, budowlano-montażowe oraz zużycie na potrzeby własne tych przedsiębiorstw (na podstawie Instrukcji w sprawie sporządzenia Planu Zaopatrzenia Inwestycji z dnia 30. 6. 1949 r.);

e) od Ministerstwa Handlu Wewnętrznego — skorygowane zestawienie zapotrzebowań rynkowych na cele konsumpcji indywidualnej (na podstawie Instrukcji w sprawie opracowania Planu Obrotu Towarowego na r. 1950 z dnia 8 lipca 1949 r.).

2) W terminie od 20 października do 15 listopada br. odbędą się w P. K. P. G. konferencje, na których omawiane będą, w zakresie artykułów rozprawdzanych przez centrale, potrzeby krajowe oraz wiążące się z tym możliwości eksportowe lub konieczności importu. Terminarz tych prac oraz bliższe sprecyzowanie tematów zostanie podane w osobnym piśmie P. K. P. G.

3) Po przeanalizowaniu materiałów wymienionych w p. p. 1 i 2 oraz uwzględnieniu wyników konferencji, o których mowa w p. 3, centrale przygotowują bilanse towarowe wstępne i ostateczne na formularzach wg załączonych wzorów Nr 1, 1a i 1b.

Odnosnie do artykułów objętych rozdzielnikiem P. K. P. G., centrala opracuje na wzorach 1, 1a i 1b:

- wstępne bilanse, które złoży w 3 egzemplarzach w Dep. Bilansów TAP w terminach podanych w kolumnie 5 załączonego terminarza;
- ostateczne bilanse, uwzględniające poprawki ustalone na konferencjach rozdzielnicy, które złoży w Dep. Bilansów TAP do dnia 15 grudnia br. w 6 egzemplarzach. We wzorach 1a ostatecznych bilansów powinny być wypełnione tylko pozycje oznaczone cyframi rzymskimi — pozycje

oznaczone cyframi arabskimi (centralne zarządy i ich odpowiedniki) nie podlegają wypełnieniu z wyjątkiem pozycji szczegółowych grupy VIII (inne resorty).

Odnosnie do artykułów nie objętych rozdzielnikiem P. K. P. G. centrala opracuje na wzorach Nr 1 (bez wzorów Nr 1a i 1b)

bilanse towarowe, które złoży w Dep. Bilansów TAP w 6 egzemplarzach do dnia 15 grudnia 1949 r.

5) W zakresie artykułów nie objętych rozdzielnictwem, centrala może nie uzyskać planów zaopatrzenia od odbiorców wyszczególnionych w pozycji 8 wzoru Nr 1 (inne resorty). W tym wypadku centrala nie wypełni pozycji 8, całość pozostałej natomiast puli materiałowej umieści w poz. 10 (inny rozchód pozarynkowy).

6) Załączniki bilansów towarowych wg wzorów Nr 1 b artykułów objętych rozdzielnictwem, sporządzone przez centralę w terminie ustalonym w kolumnie 5 załączonego terminarza, będą traktowane jako projekty rozdzielników towarowych na r. 1950.

Bilanse i rozdzielniki wstępne nie powinny więc być mechanicznym kumulowaniem cyfr zebranych przez centralę handlową, gdyż w takim wypadku niektóre bilanse musiałyby wykazać nadmiar wzgl. niedobór artykułu. Tymczasem pozycji wyrównawczych wzór bilansu nie posiada. Centrala handlowa powinna w swych bilansach przedstawić własny projekt rozwiązania zagadnienia poszczególnych artykułów, a więc o ile suma zapotrzebowań przekracza możliwość ich pełnego zaspokojenia, centrala umieści we wstępnym bilansie mniejsze ilości dla poszczególnych odbiorców niż żądane w planach zaopatrzenia, jeśli centrala nie będzie rozporządzała dostatecznym materiałem dla rozbięcia proponowanego kontyngentu na cele nieinwestycyjne i na cele inwestycyjne — poda w rubryce „Razem“.

7) Wszystkie rozdzielniki sporządzone na artykuły reglamentowane będą ustalone na cały r. 1950.

8) Tryb postępowania przy sporządzaniu bilansów artykułów produkcji rolnej będzie określony przez Departament Handlu PKPG.

9) **Wyjaśnienia do wzoru Nr 1 (bilans).**

Uwaga ogólna: Przemysłowe centrale handlowe wypełniające wzór Nr 1 są zwolnione z obowiązku wypełnienia wzoru Nr H 14 planu obrotu.

ad poz. II 1a) i b) po stronie przychodu

produkcja uspołeczniona — państwowa i spółdzielcza, w odniesieniu x) podać albo poszczególne czp, jeśli jeden artykuł jest produkowany przez więcej niż jeden c. zarząd, lub też poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady.

ad poz. II 2 po stronie przychodu i w odniesieniu**)

inne źródła — np. zbiórka złomu, skup butelek, przychód z reparacji i rewindykacji,

ad poz. I 10 po stronie rozchodu

inny rozchód pozarynkowy — sprzedaż zastrzeżona dla określonej grupy odbiorców, dla których nie zostały ustalone ściśle kontyngenty (np. ilości składowe żelaza dla drobnych odbiorców państwowych).

Powyższe dotyczy tylko artykułów objętych rozdzielnictwem.

ad poz. I 11 po stronie rozchodu

sprzedaż rynkowa — przy artykułach reglamentowanych: sprzedaż wolnorynkowa ustalonej puli materiałowej dla bezpośrednich konsumentów; przy artykułach niereglamentowanych: sprzedaż przewidziana dla odbiorców nie wymienionych w bilansie oraz sprzedaż bezpośrednia konsumentom.

Wyjaśnienia do wzoru Nr 1 a (uzasadnienie).

Wzór Nr 1a zostaje wprowadzony dla przedstawienia celów zużycia przydzielonej ilości artykułów. Wzór ten dotyczy tylko tych spośród artykułów podlegających rozdzielnictwu, które są przeznaczone na wyraźne cele zużycia. Wymienić tu należy tylko główne cele, podając pozostałą ilość, nie dającą się uzasadnić pod „inne cele“.

Jako odbiorców należy wymienić ministerstwa gospodarcze (poz. od 1 do 7 włącznie wzoru Nr 1). Dane będzie centrala czerpać z uzasadnień dołączonych do wycinkowych planów zaopatrzenia.

Wyjaśnienia do wzoru 1b (rozdzielnik).

W rozdzielnikach wstępnych do rubryk „zapotrzebowanie“ centrala przeniesie mechanicznie cyfry z planów zaopatrzenia poszczególnych odbiorców, w rubrykach „Przydział“ — proponowane cyfry przydziału, licząc się z możliwościami posiadanej puli materiałowej.

W grupach poszczególnych ministerstw gospodarczych, po wycieszeniu podległych czp pozostawiono wolne pozycje do wykorzystania przez centralę dla umieszczenia centralnych zarządów tworzących się z podziału dotychczas istniejących.

Pozycja „Inne“ przeznaczona jest do wykorzystania dla umieszczenia zsumowanych zapotrzebowań i przydziałów mniejszych jednostek, podległych ministerstwu, jak np. instytucji naukowo-badawcze, centrale handlowe itp.

DYREKTOR DEPARTAMENTU

(—) Zdzisław Deutschman

Zał. 4.

Terminarz konferencji rozdzielnich
3 wzory.

Załącznik do pisma L. dz
BI-I-10-101-49

TERMINARZ

konferencji rozdzielnikowych odnośnie do
artykułów rozdzielanych przez PKPG i inne
niżej wymienione jednostki

Lp.	Artykuły	Dzień konferencji	Godzina	Termin złożenia projektów bilans.	Miejsce konferencji
1	Cukier, melasa . . .	15	10	10	PKPG Dep. Bil. Tow. Art. Przem.
2	Kauczuk i azbest . .	15	12	10	— . —
3	Papier	16	10	10	— . —
4	Przewody gołe, druty nawojowe i żarówki .	16	13	10	— . —
5	Cement, papa . . .	17	10	10	— . —
6	Kamień	17	11	10	— . —
7	Druty żelazne . . .	17	12	10	— . —
8	Śruby	17	17	10	— . —
9	Drewno	18	9 ³⁰	10	— . —
10	Art. węglowod. . . .	18	17	12	— . —
11	Art. chem. bez węglowod.	19	10	12	— . —
12	Węgiel i koks . . .	21	10	14	— . —
13	Kości, czyściwo, odpadki włók., stłuczka szklana	21	12	14	— . —
14	Art. techniczne . . .	22	10	15	— . —
15	Skóry i wyroby . . .	23	10	15	— . —
16	Parafina i asfalt . .	23	12	15	— . —
17	Artykuły włókiennicze	24	10	15	— . —
18	Metale nieżelazne . .	25	9	12	Zj. Zakł. Met. Nież.-Katowice
19	Wyroby hutn. żelazne	26	9	12	C. H. Żelaza i Stali-Katowice

Ponadto odbędą się konferencje przydziałowe na:

1. Materiały ogniotrwałe w Zjednoczeniu Mater. Ogniotrwałych,
2. Żłom żelaza w Centrali Żłomu,
3. Wytwornice w CBO Maszynami,
4. Gaśnice w Min. Administracji.

Instytucje te uzgodnią terminy i miejsce konferencji w Dep. Bil. Tow. Art. Przem. i roześlą zawiadomienia do jednostek zainteresowanych.

Załącznik do bilansu .....

Jedn. miary: .....

(nazwa artykułu)

Ilość do rozdziału: .....

L. p.	ODBIORCY	1949 r.		Zapotrzebowanie na r. 1950			Przydział na r. 1950		
		Zapo- trzebo- wanie	Przy- dział	Na cele nie- inwesty- cyjne	Na cele inwesty- cyjne	Razem	Na cele nie- inwesty- cyjne	Na cele inwesty- cyjne	Razem
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	Min. Górnictwa i Energ.								
1	CZP Węglowego								
2	CZP Naftowego								
3	CZ E ergetyki								
4	PM Solny								
5	Przemysł Torfowy								
6									
7									
8									
9	Inne								
II	Min. Przem. Ciężkiego]								
1	CZP Hutniczego								
2	Zj. Zakłady Metali Nieżel.								
3	CZP Elektrotechn.								
4	CZP Chemicznego								
5	CZP Metalowego								
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14	Inne								
III	Min. Przem. Lekkiego								
1	CZP Drzewnego								
2	CZP Poligraficznego								
3	CZP Odzież owego								
4	CZP Papierniczego								
5	CZP Skórzanego								
6	CZP Mineralnego								
7	CZP Włóknenniczego								
8	PM Zapalc any								
9	Dep. Przem. Miejscowego								
10									
11									
12									
13									
14									
15									
16									
17									
18									
19									
20									
21	Inne								
IV	Min. Przem. Roln. i Spoż.								
1	CZP Cukrowniczego								
2	CZP Ferme tacyjnego								
3	CZP Tłuszczowego								
4	Zj. P. Cuklarniczego								
5	Zj. P. Surogatów kawo- wych i Namiastek Spoż.								
6	Zj. P. Ziemniaczanego								
7	PM Spirytusowy								
8	PM lityniowy								
9									
10									
11									
12	Inne								
	do przeniesienia								

L. p.	ODBIORCY	1949 r.		Zapotrzebowanie na r. 1950			Przebieg na r. 1950		
		Zapotrzebowanie	Przebieg	Na cele nie-inwestycyjne	Na cele inwestycyjne	Razem	Na cele nie-inwestycyjne	Na cele inwestycyjne	Razem
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	z przeniesienia								
V	Min. Budownictwa								
1	CZ Państw. Przeds. Budowlanych								
2	CZ Przeds. Budownictwa Przemysłowego								
3	Spół. c. n. P. zedsiębiorstwo Budowlane								
4	PP Robót Komunikacyjnych								
5									
6									
7									
8	Inne								
VI	Min. Komunikacji								
1	Polskie Koleje Państwowe								
2									
3									
4									
5	Inne								
VII	Min. Żeglugi								
1									
2									
3									
4									
VIII	Inne Resorty								
1	Min. Rolnictwa i R. R.								
2	Min. Leśnictwa								
3	Min. Handlu Wewnętrzn.								
4	Min. Handlu Zagraniczn.								
5	Min. Poczty i Telegrafów								
6	Min. Administracji Publ.								
7	Min. Bezp. Publicznego								
8	Min. Kultury i Sztuki								
9	Min. Obrony Narodowej								
10	Min. Oświaty								
11	Min. Pracy i Opieki Społ.								
12	Min. Skarbu								
13	Min. Spraw Zagran.								
14	Min. Zdrowia								
15	Min. Sprawiedliwości								
16	Prezydium Rady Ministrów								
17									
18									
19									
20									
21									
22									
23									
24									
25	Inne								
IX	Przemysł prywatny i rzemiosło								
X	Inny rozchód pozarynkowy								
XI	Sprzedaż rynkowa								
XII	Rezerwa								
	Razem rozchód w kraju								
XIII	Wyróż								
	OGÓŁEM								

**PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA
GOSPODARCZEGO**

**Departament Bilansów Towarowych
Artykułów Przemysłowych
Warszawa, Plac 3 Krzyży 5**

Otrzymują wg rozdzielnika

Nasz znak:
BI—I—10—102

Data:
8 września 1949 r.

Dot.: podania zapotrzebowań na wyroby hutnicze na cele budownictwa nietypowego w latach 1949—55.

W wyniku konferencji w sprawie zapotrzebowań na wyroby hutnicze w okresie planu 6-letniego, odbytej w PKPG dnia 26. 8. br. pod przewodnictwem Dyrektora Generalnego Ob. Wanga oraz konferencji z dnia 6 bm. w sprawie zapotrzebowań na wyroby hutnicze na cele inwestycyjne ustalono, że inwestorzy opracują zapotrzebowania na wyroby hutnicze dla budownictwa nietypowego i prześlą je do Departamentu Bilansów Towarowych Art. Przemysłowych.

Ustalono, że pod pojęciem budownictwa nietypowego (specjalnego) należy rozumieć budownictwo montażowe plus budownictwo specjalnego typu, którego nie można zaliczyć do budownictwa budynkowego, jak np. budowa tam, nabrzeży, fundamentów pod maszyny itp. Na konferencjach również stwierdzono, że zasadniczo punktem wyjścia obliczenia zapotrzebowań na wyroby hutnicze winny być limity inwestycyjne.

W tym celu przy nadsyłaniu zapotrzebowań na wyroby hutnicze na inwestycje nietypowe (specjalne) należy również podać następujące wyliczenie poszczególnych lat 1949—1955:

		Np.
	1. Kredyt inwestycyjny ogółem	1.000
minus	2. Kredyt przeznaczony na maszyny	400
	3. Różnica	600
minus	4. Kredyt na budownictwo	250
	5. Różnica	350

Przy powyższym wyliczeniu różnica z pozycji 5 oznacza wysokość kredytów na budownictwo nietypowe, na które należy podać zapotrzebowania.

Zapotrzebowania winny być złożone do Dep. Bil. Tow. Art. Przem. do 20 września br. na załączonym formularzu.

Zakłada się, że w niektórych wypadkach będzie możliwe wyliczenie zapotrzebowań tylko na pewne grupy hutnicze. Wówczas należy w drodze szacunku rozbić to zapotrzebowanie na podgrupy odpowiadające pozycjom formularza.

Cyfry zapotrzebowań wyliczonych należy podkreślić kolorowym atramentem, a to w celu odróżnienia od cyfr szacunkowych.

Do wypełnionego formularza należy dołączyć wykaz rodzajów budownictwa nietypowego, do jakich odnosi się zapotrzebowanie, oraz należy podać metodę, jaką zastosowano przy pozycjach „wyliczonych“.

Ze względu na dużą wagę jaką PKPG przywiązuje do zapotrzebowań na wyroby hutnicze w planie 6-letnim, prosimy o możliwie najdokładniejsze obliczenia.

DYREKTOR DEPARTAMENTU
(—) Zdzisław Deutschman

Otrzymują:

Min. Przem. Ciężkiego — Dep. Plan. — do wiadomości.
„ Górnicztwa i Energetyki — Dep. Planow. — do wiadomości.
„ Budownictwa — Dep. Zaopatrzenia — do wiadomości.
„ Żeglugi — Dep. Planowania.
„ Komunikacji — Biuro Gospodarki.
Gen. Dyrekcja Kolei Państw. — Biuro Gospodarki
CZP Hutniczego.
Zjedn. Zakł. Metali Nieżelaznych.
CZP Węglowego.
„ Elektrotechnicznego.
„ Energetyki
„ Chemicznego.
„ Maszynowego.
„ Motoryzacyjnego.
CZMP Metalowego — do wiadomości.
PKPG — Dep. Budownictwa — do wiadomości.

**PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA
GOSPODARCZEGO**

**Departament Bilansów Towarowych Art. Przem.
Warszawa, Plac Trzech Krzyży Nr 5**

Wg rozdzielnika.

Nasz znak BI — IV — B. 102/393/49 r.

Data:

13. VIII. 1949 r.

W celu umożliwienia ułożenia planu produkcyjnego na pierwsze miesiące 1950 r. zachodzi konieczność nadesłania Zjednoczonym Zakładom Metali Nieżelaznych zamówień w odpowiednio wczesnym terminie wg szczególnej specyfikacji Zjednoczonych Zakładów, stosowanej dotychczas przy zamówieniach.

W związku z tym zamawiający metale nieżelazne obowiązani są przesłać Zjedn. Zakł. Met. Nieżel. w terminie do 15 października br. zamówienia na 50% ich przydziałów z roku 1949.

W wypadku, gdy odbiorca zapotrzebowuje dany materiał na rok 1950 po raz pierwszy, złoży zamówienie w wysokości 30% zapotrzebowania.

Pożądane jest, aby w pierwszym rzędzie złożone zostały wyspecyfikowane zamówienia na półwyroby, jak blachy, pręty, druty, rury i to możliwie przed 15 października br.

WICEDYREKTOR DEPARTAMENTU
(—) Mgr Z. Adelis

Otrzymują:

1. ministerstwa,
2. centrale zaopatrzenia przemysłów,
3. Zjednoczone Zakłady Metali Nieżelaznych, Katowice.

**PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA
GOSPODARCZEGO**

**Departament Bilansów Towarowych
Artykułów Przemysłowych.**

L. dz. BI-10-90-49 24 sierpnia 1949 r.

W sprawie formy składania zamówień na materiały przeznaczone na cele inwestycyjne.

Dotychczasowa forma składania zamówień przez niektórych inwestorów biorących udział w P. P. I. nie daje możliwości uchwycenia dostaw materiałowych na cele inwestycyjne. Fakt ten stwarza trudności przy opracowaniu wskaźników zużycia materiałów inwestycyjnych i planowania zaopatrzenia na te cele.

Aby temu zaradzić Departament Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych P. K. P. G. prosi o wydanie przez Ministerstwo zarządzania dla podległych jednostek, aby zamówienia składane przez nie do central handlowych na materiały przeznaczone na roboty finansowane z Państwowego Planu Inwestycyjnego znakowane były pieczętką „Inwestycje“.

W oparciu o znakowane w ten sposób zamówienia centrale handlowe sporządzać będą zestawienia wydanych materiałów na cele inwestycyjne, podając je w swojej sprawozdawczości miesięcznej.

Wszystkie w. w. zamówienia, najpóźniej do dnia 15 września br. winny być znakowane w sposób wyżej podany.

WICEDYREKTOR DEPARTAMENTU
(—) Mgr Z. Adelis.

**PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA
GOSPODARCZEGO**

**Departament Bilansów Towarowych
Artykułów Przemysłowych**

PISMO OKÓLNE Nr BI-10-82-49

w sprawie: nadsyłania zapotrzebowań na cele produkcyjne, inwestycyjne i inne do Departamentu Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych.

Ze względu na swą strukturę organizacyjną Departament Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych prosi centralne jednostki administracyjne o zgłaszanie dodatkowych zapotrzebowań materiałowych dla swych jednostek podległych wg następującego porządku:

Zapotrzebowania materiałowe winny być sporządzone na oddzielnych arkuszach wg kolejności na surowce, półfabrykaty i wyroby:

- 1) przemysłu węglowego,
- 2) „ hutniczego i metalowego,
- 3) „ metali nieżelaznych,
- 4) „ elektrotechnicznego i na łożyska toczne,
- 5) „ skórzanego,
- 6) „ papierniczego,
- 7) „ włókienniczego i odzieżowego,
- 8) „ tłuszczowego,
- 9) „ spożywczego i rolnego,
- 10) „ chemicznego,
- 11) „ naftowego,
- 12) artykułów technicznych,
- 13) materiałów budowlanych pochodzenia mineralnego,
- 14) drewna,
- 15) opakowań,
- 16) odpadków.

Sporządzenie zapotrzebowań wg wyżej podanego podziału na branże na oddzielnych arkuszach, usprawni pracę Departamentu Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych i w znacznym stopniu wpłynie na tempo załatwiania zgłoszonych zapotrzebowań.

WICEDYREKTOR DEPARTAMENTU
(—) Mgr Z. Adeliś

PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA GOSPODARCZEGO

Departament Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych

L. dz.

BI—7—B—105—97

5 września 1949 r.

W sprawie złożenia zamówień na tarcicę

Celem uzgodnienia programu produkcji Lasów Państwowych z potrzebami odbiorców wprowadza się odnośnie do planu na rok 1950 następujące przepisy:

1. Odbiorcy zapotrzebowujący tarcicę dla celów nieinwestycyjnych złożą do dnia 1 października 1949 r. w Min. Leśnictwa, Dep. IV oraz w odpisie do Centrali „Paged“ w Warszawie, zamówienie na poczet przydziału na rok 1950, obejmujące 30% ich przydziału w poszczególnych sortymentach i klasach jakości przyznanego w rozdzielniku 1949 r. Zamówienia winny być sporządzone wg dokładnej specyfikacji obowiązującej przy składaniu zamówień. Jednostkami właściwymi dla składania zamówień są:
  - a) w resortach przemysłowych — centrale zaopatrzenia przemysłu, wzgl. ich odpowiedniki.
  - b) w resortach nieprzemysłowych — ministerstwa.
2. Przedsiębiorstwa budowlano-montażowe podległe Min. Budownictwa złożą do dnia 1 października 1949 r. w Min. Leśnictwa, Dep. IV oraz w odpisie do Centrali „Paged“ w Warszawie zamówienia na poczet przydziału na rok 1950, obejmujące łącznie limit 200 tys. m³ tarcicy, sporządzone wg dokładnej specyfikacji obowiązującej przy składaniu zamówień. Tryb sporządzania zamówień oraz właściwość jednostek składających je ustali Min. Budownictwa.
3. Celem wstępnego określenia lokalizacji odbiorców ministerstwa zarządzą, aby podległe im jednostki złożyły do dn. 1 listopada 1949 r. do właściwych terenowo oddziałów „Paged“ dokładne specyfikacje tarcicy zamówionej w ramach określonych wyżej limitów. Wyspecyfikowane zamówienia zostaną zgłoszone przez oddziały „Paged“ właściwym dyrekcjom Lasów Państwowych do produkcji.
4. Odbiorcy zapotrzebowujący tarcicę dla celów zarówno inwestycyjnych jak nieinwestycyjnych będą zobowiązani, po złożeniu przez nich zapotrzebowań na rok 1950 (w terminie określonym odpowiednimi instrukcjami) oraz po sporządzeniu przez PKPG rozdzielnika na rok 1950, do złożenia do dnia 15 grudnia 1949 r. zamówienia pokrywającego ich potrzeby na I półrocze 1950 r. Odbiorcy, którzy składają zamówienia w myśl przepisów określonych wyżej w

- p. p. 1—3, złożą zamówienia uzupełniające do wysokości zapotrzebowania na I półrocze 1950 r.
5. Zwraca się uwagę, że terminowe złożenie zamówień umożliwi sprawniejsze zaspokojenie potrzeb odbiorców oraz pozwoli na bardziej racjonalne wykorzystanie przecieranego surowca.

DYREKTOR DEPARTAMENTU
(—) Zdzisław Deutschman

DEPARTAMENT KOORDYNACJI PLANÓW GOSPODARCZYCH

KO/1/25/49

1. X. 1949 r.

Departament Koordynacji Planów Gospodarczych zawiadamia o zmianach postanowień Instrukcji w sprawie sporządzenia planu zaopatrzenia w przemyśle na rok 1950 (Nr 3) oraz Instrukcji w sprawie sporządzania planu obrotów handlu zagranicznego na rok 1950:

1. Centrale zaopatrzenia oraz wszystkie jednostki organizacyjne zobowiązane do sporządzenia planu zaopatrzenia dla danego przemysłu jako całości, wypełniają we wzorze Nr 7-Z (Instrukcja Nr 3) rubryki „cena“ i „wartość“ w złotych, a nie jak przewiduje wyżej wymieniona Instrukcja, w dolarach U. S. A. Jednocześnie centrale zaopatrzenia zostają zwolnione od obowiązku wypełniania wzoru HZ-3 stanowiącego załącznik do Instrukcji w sprawie sporządzania planu obrotów handlu zagranicznego na rok 1950. (Zarządzenie Przewodniczącego P. K. P. G. z dnia 23. 8. 1949 r.).
2. Jednostki obowiązane do opracowania podstawowego planu importu wymienione w Instrukcji Nr 3 (str. 34 i 35) opracowują ten plan na wzorze HZ-3 (zestawienie artykułów biegowych i konsumpcyjnych przewidywanych z importu w 1950 roku) stanowiącym załącznik do Instrukcji handlu zagranicznego, po uzupełnieniu go rubryką „odbiorca“, w której podadzą planowany rozdziałnik artykułu importowanego. W tym celu należy wykorzystać istniejącą we wzorze HZ-3 rubrykę „Uwagi“.

Jednocześnie jednostki opracowujące podstawowy plan importu są zwolnione od obowiązku wypełniania zbiorczych wzorów objętych Instrukcją Nr 3 w sprawie sporządzania planu zaopatrzenia w przemyśle na rok 1950: 7-Z (Plan importu na rok 1950) i 8-Z (Specyfikacja szczegółowa zapotrzebowania wg planu zaopatrzenia mater. na rok 1950 dla sporządzenia planu importu).

Ze względu na termin opracowania planu ministerstwa proszone są o niezwłoczne powiadomienie właściwych jednostek o powyższych zmianach.

DYREKTOR DEPARTAMENTU
(—) Bronisław Minc.

CENTRALA ZŁOMU PRZEDS. PAŃSTWOWE WYODREBNIONE

Dział Eksploatacji Teren.

EE/Wie/2970/III/49

Pismo okólne

Dot.: złomu metali.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20. 3. 48 r. i rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14. 4. 48 uregulowana została między innymi gospodarka złomem metali nieżelaznych i zbiórka i skup ich powierzony został na zasadach wyłączności Centrali Złomu. Metale nieżelazne i złom tych metali jest towarem ściśle reglamentowanym i coraz bardziej poszukiwanym surowcem przez przemysł metalowy. Aby zaspokoić wzrastające zapotrzebowanie zakładów przemysłowych w ten surowiec Centrala Złomu dąży do uchwycenia i wykorzystania wszelkiego rodzaju odpadków metali, powstających w zakładach przerabiających metale nieżelazne. W dotychczasowej akcji zbiórki złomu metali zakłady nie zwracały uwagi na odpady metali w postaci popiołów, które wyrzucane były często jako bezwartościowy materiał na hałdy. W ten sposób

większość popiołów uległa bezpowrotnemu przepadkowi dla gospodarki narodowej.

Analiza chemiczna wykazała, że popioły posiadają zawartość metalu dochodzącą do trzydziestu kilku procent, który przez rafinację może wrócić do zakładów przerobczych w postaci czystego metalu. Celem wykorzystania popiołów dla ich ponownej przeróbki Centrala Żłomu zwraca się o wydanie podległym Obywatelom zakładom przerabiającym metale zarządzenia, nakładającego obowiązek skrupulatnego zbierania popiołów i magazynowania ich do dyspozycji Centrali Żłomu. Centrala Żłomu w porozumieniu z Zjednoczeniem Zakładów Metali Nieżelaznych przyjmować będzie od zakładów popioły poszczególnych grup metali w ilościach wagonowych co najmniej 10 ton. Natomiast mniejsze ilości popiołów zakłady przemysłowe lub instytucje zobowiązane są zabezpieczyć i magazynować do czasu zebrania ładunku pełnowagonowego. Pozwalamy sobie przy tym zwrócić uwagę na konieczność zbierania popiołów i ich magazynowania osobno wg zasadniczych grup metali, jak mosiądz, miedź, ołów itd. z uwzględnieniem sposobu ich otrzymywania. Nazwą popiołów obejmujemy:

- czysty popiół, pochodzący ze spalania się metalu przy stapianiu metali i przy pożarach,
- pył metali powstający przy piłowaniu metali, obróbce mechanicznej, ścieraniu, czyszczeniu,
- pył metali powstający przy szlifowaniu metali, zanieczyszczony w wielkim stopniu krzemionką.

Czyste popioły jako tlenki metali mniej wartościowe należy odkładać osobno i unikać bezwzględnie pomieszania z tzw. pyłem, zawierającym czysty metal.

Zebrane pełnowagonowe ładunki popiołów zakłady obowiązane są zgłaszać do naszych placówek tereno-

wych podanych w załączniku, które udziela dyspozycji wysyłkowej.

Cena za popioły ustalona będzie dla każdej przesyłki osobno na podstawie analizy chemicznej w zależności od % zawartości metalu.

Żłom akumulatorowy.

Centrala Żłomu pismem okólnym nr 18 648 z dnia 31. 8. 1948 r. zwróciła się do wszystkich zakładów przemysłowych z apelem przeprowadzenia zbiórki żłomu metali nieżelaznych na terenie zakładów, przesyłając równocześnie cennik na żłom akumulatorowy. W porozumieniu z Elektrotechnicznymi Zakładami Wytwórczymi Przedsiębiorstwem Państwowym Centrala Żłomu opracowała zasady klasyfikacji żłomu akumulatorowego, przyjmowanego przez wytwórnice do produkcji nowych akumulatorów. Szczegółowa klasyfikacja tego żłomu ujęta jest w cenniku na żłom akumulatorowy z dnia 13. 8. 1948 r., który wszystkie zakłady przemysłowe otrzymały przy naszym piśmie okólnym. Inspekcje Elektrotechnicznych Zakładów Wytwórczych stwierdziły, że części akumulatorów, jak izolacja międzypłytowa akumulatorów z decelitu i igielitu (perforowane separatory) nie była zbierana i odstawiana do Centrali Żłomu jako żłom. Zachodzi obawa, że żłom izolacji międzypłytowej akumulatorów jest nie wysegregowywany lub przenika na rynek prywatny, pozbawiając przemysł państwowy tego zasadniczego surowca do produkcji akumulatorów. Uprzejmie prosimy nałożyć na podległe Obywatelom zakłady obowiązek sumiennego zbierania wyżej wspomnianej izolacji decelitowej i igielitowej i zgłaszania jej do Centrali Żłomu. Równocześnie podajemy, że ze względu na trudności w otrzymywaniu tego surowca należy zbierać izolację wszelkich wymiarów, nie objętych naszym cennikiem.

Centrala Żłomu

Przeds. Państw. Wyodrębnione.

Otrzymują:

Centralny Zarząd Przem. Poligraficznego,
Centralny Zarząd Przem. Węglowego,
Centralny Zarząd Przem. Hutniczego,
Ministerstwo Komunikacji,
Ministerstwo Przem. Ciężkiego,
Państw. Komisja Planowania Gosp.,
Zbiornice,
Centralne zarządy,
Dyrekcje przemysłu miejscowego.

OGŁOSZENIE.

Podkomisja Odpadów i Opakowań przy Międzyministerialnej Komisji Opiniodawczej Gospodarki Materiałowej Przemysłu zakupi natychmiast następujące książki z dziedziny gospodarki odpadkami:

- Dr Klaus Ungewitter — Verwertung der Wertlosen,
- Dr Theodor Koller — Handbuch der rationellen Verwertung, Wiedererzeugung und Verarbeitung von Abfallstoffen jeder Art,
- Dr Fischer — Abfallstoffe.

Zgłoszenia należy kierować:

Min. Przem. Lekkiego — Dep. Zaopatrzenia i Zbytu
Nacz. Szenberg Fryderyk.

KOMUNIKAT.

W związku z umieszczeniem naszej notatki pt. „Usprawnienie zamówień na materiały budowlane“ w numerze 4 „Gospodarki Materiałowej“ podaje się uzupełnienie komunikatu:

W wykazie punktów sprzedaży materiałów budowlanych, zamieszczonym w numerze 4, str. 139, należy zmienić następujące adresy:

- Białystok: Ekspozytura — ul. Dąbrowskiego 26, 1a Składnica — Piękna 13.
9. Olsztyn: Składnica, Szczytno, ul. Ogrodowa 30.
14. Wrocław: Składnica, Jelenia Góra, ul. Flisaków 12.

Centrala Handlowa Materiałów Budowlanych.

»JEDNOLITY PLAN KONT«

dla państwowych przedsiębiorstw
przemysłowych,
podległych Ministerstwu:

**Górnictwa i Energetyki
Przemysłu Ciężkiego
Przemysłu Lekkiego
Przemysłu Rolnego
i Spożywczego**
obowiązujący od dnia
1 stycznia 1950 roku

Wydawnictwo niezbędne w każdym
przedsiębiorstwie, biurze i fabryce

Cena za egzemplarz zł 150

Stron 95 • Karton

Zamówienia przyjmuje:

Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione
„Polskie Wydawnictwa Gospodarcze“
w Warszawie, ul. Hoża 35

REDAKCJA: Warszawa, Plac 3 Krzyży 5. Departament
Bilansów Towarowych Artykułów Przemysłowych.

ADMINISTRACJA: Państw. Przedsiębiorstwo Wyodrębn.
„Polskie Wydawnictwa Gospodarcze“ — Delegatura:
Katowice, ul. 3 Maja 23 — Konto PKO. III-1880